

»Mladi za napredek Maribora 2016«
33. srečanje

PASTI INTERNETA IN DRUŽBENIH OMREŽIJ

Računalništvo in sociologija

Raziskovalna naloga

PROSTOR ZA NALEPKO

Avtor: JAN TISAJ
Mentor: JASNA ROSI, DANIJEL KORPAR
Šola: OŠ LUDVIKA PLIBERŠKA MARIBOR

Maribor, januar 2016

KAZALO VSEBINE

1	UVOD.....	6
1.1	Opredelitev raziskovalnega problema	6
1.2	Cilji in metodologija.....	6
1.2.1	Cilji	6
1.2.2	Metodologija	7
1.2.3	Hipoteze	7
2	SPLETNA OMREŽJA TER VARNOST IN ZASEBNOST.....	8
2.1	Spletna omrežja	8
2.1.1	Facebook	8
2.1.2	Nekatera druga pogosto uporabljena omrežja.....	10
2.2	Varnost uporabnikov na spletnih omrežjih.....	12
2.2.1	Kibernetsko nasilje.....	12
2.2.1.1	Kibernetsko nasilje med mladimi	13
2.2.1.2	Kibernetsko nasilje, ki vključuje odrasle.....	14
2.2.1.3	Nenavadne objave na spletnih omrežjih.....	17
2.2.2	Raziskave o uporabi spleta in izkušnjah uporabnikov	18
2.3	Varnost podatkov na spletnih omrežjih	21
2.3.1	Odziv trga na problem varnosti podatkov.....	22
2.3.1.1	Če lahko služi Facebook, zakaj ne bi mogli tudi mi.....	22
2.3.1.2	Nova ponudba za večji nadzor uporabnika nad podatki.....	23
3	REZULTATI ANKETE	26
3.1	Metodologija.....	26
3.2	Opis vzorca	26
3.3	Razširjenost uporabe spletnih omrežij.....	27
3.4	Raznolikost uporabe spletnih družbenih omrežij	27
3.5	Pogostost uporabe spletnih omrežij	28
3.6	Pomen varnosti in zaščite na spletnih omrežjih.....	29
3.7	Objavljeni podatki	30
3.8	Seznanitev s pogoji uporabe na Facebooku.....	31
3.9	Sklepanje prijateljstev na Facebooku	31
3.10	Število prijateljev na Facebooku	32
3.11	Odnos s starši/skrbniki na Facebooku	33
3.12	Nadzor staršev	34
3.13	Ali so objave varne	35
3.14	Vpliv na poklicno pot	36
3.15	Vir informacij o nevarnosti na spletu	37
3.16	Uporaba podatkov za marketinške in druge namene.....	38
3.17	Kje bi poiskali pomoč.....	39
3.18	Nastavitve zasebnosti na Facebooku	40
3.19	Spremembe nastavitve zasebnosti na spletnih omrežjih.....	42

3.20	Skrb za ugled na spletnih omrežjih.....	43
3.21	Urejanje profilov na spletnih omrežjih.....	44
3.22	Blokada stikov na spletnih omrežjih	45
3.23	Strašljiv komentar sli sporočilo	46
3.24	Neprimerne reklame	47
3.25	Negativne izkušnje na spletnih omrežjih.....	47
4	ANALIZA REZULTATOV IN PREDLOGI	49
4.1	Razširjenost uporabe spletnih omrežij.....	49
4.2	Pogostost uporabe spletnih družbenih omrežij.....	49
4.3	Negativne izkušnje pri uporabi spletnih omrežij.....	50
4.4	Vloga staršev in šole.....	51
4.5	Kje bi mladi iskali pomoč.....	52
4.6	Skrb za varnost	53
4.7	Skrb za zasebnost.....	54
4.8	Skrb za ugled	56
4.9	Nadzor nad objavljenimi podatki	56
5	ZAKLJUČEK.....	58
6	DRUŽBENA ODGOVORNOST	63
7	LITERATURA IN VIRI.....	64

KAZALO SLIK

Slika 1:	Facebook logotip.....	8
Slika 2:	Facebookove nastavitve	9
Slika 3:	Facebookove nastavitve zasebnosti	9
Slika 4:	Instagram logotip	10
Slika 5:	Ask.fm logotip	10
Slika 6:	Snapchat logotip.....	11
Slika 7:	Twitter logotip	11
Slika 8:	Karikatura kibernetkega nasilja.....	12
Slika 9:	Očrnitev-kibernetkega nasilje	14
Slika 10:	Kibernetkega nasilje odraslih nad mladimi.....	15
Slika 11:	Zloraba otrok.....	16
Slika 12:	Mladi na netu	18
Slika 13:	Data coup	23
Slika 14:	Wickr – (ne pusti sledi).....	24

KAZALO TABEL

Tabela 1: Opis vzorca.....	26
----------------------------	----

KAZALO GRAFOV

Graf 1: Razširjenost uporabe spletnih omrežij	27
Graf 2: Raznolikost uporabe spletnih družbenih omrežij.....	28
Graf 3: Pogostost uporabe spletnih omrežij	29
Graf 4: Pomen varnosti in zaščite na omrežjih	29
Graf 5: Objavljeni podatki.....	30
Graf 6: Seznanitev s pogoji uporabe na Facebooku	31
Graf 7: Sklepanje prijateljstev na Facebooku	32
Graf 8: Število prijateljev na Facebooku.....	32
Graf 9: Odnos s starši/skrbniki na Facebooku	33
Graf 10: Nadzor staršev.....	34
Graf 11: Ali so objave varne	35
Graf 12: Vpliv na poklicno pot	36
Graf 13: Vir informacij o nevarnosti na spletu.....	37
Graf 14: Uporaba podatkov za marketinške in druge namene	38
Graf 15: Kje bi poiskali pomoč	39
Graf 16: Nastavitve zasebnosti na Facebooku	40
Graf 17: Spremembe nastavitve zasebnosti na spletnih omrežjih.....	42
Graf 18: Skrb za ugled na spletnih omrežjih.....	43
Graf 19: Urejanje profilov na spletnih omrežjih	44
Graf 20: Blokada stikov na spletnih omrežjih.....	45
Graf 21: Strašljiv komentar ali sporočilo	46
Graf 22: Neprimerne reklame	47
Graf 23: Negativne izkušnje na spletnih omrežjih	48

POVZETEK

Namen moje naloge je bil raziskati, kako mladi uporabljajo spletna družbena omrežja ter kakšen je pri tem njihov odnos do varnosti in zasebnosti. Odgovore na različna vprašanja sem poiskal med mladimi z anketnim vprašalnikom, v teoretičnem delu naloge pa sem uporabil metodo analize dokumentov. Spletna omrežja uporablja 93% vprašanih, 28% jih to počne večino svojega prostega časa. 64% staršev otrokom na spletnih omrežjih pusti popolno svobodo. Večina vprašanih je že doživela neprijetno izkušnjo na spletnih omrežjih. Zavedanje o pomenu varnosti je visoko (88%). Srednješolci več pomena pripisujejo varnosti na spletnih omrežjih kot osnovnošolci, bolj skrbijo za zasebnost, so bolj previdni pri sprejemanju prijateljev na omrežjih. Večini vprašanih ni vseeno za njihov ugled na spletnih omrežjih, skrb za ugled se s starostjo povečuje. Večina vprašanih meni, da spletna omrežja njihove podatke posredujejo podjetjem in institucijam za marketinške in druge namene, 63% vprašanih to zelo moti.

1 UVOD

Poznamo veliko različnih spletnih družbenih omrežij. Na teh omrežjih se lahko ljudje pogovarjajo, objavljajo svoje slike ali tekste. Komuniciranje na spletnih omrežjih je zagotovo ena izmed najpogostejših dejavnosti mladih. Na spletna omrežja se dnevno prijavi več 100 milijonov uporabnikov. Mladi uporabljajo spletna omrežja predvsem v prostem času.

V uvodnem delu bom opisal nekaj vodilnih in najbolj znanih spletnih omrežij. Opisal bom različne vrste kibernetškega nasilja in zapisal rezultate nekaterih drugih študij, ki so obravnavale aktivnosti na spletu. Obravnaval bom tudi problem posredovanja podatkov iz spletnih omrežij različnim podjetjem in institucijam za tržne in druge namene.

1.1 Opredelitev raziskovalnega problema

Za nas, mlade je biti vključen v spletna socialna omrežja realnost, ki se ji ne moremo izogniti. Ne biti vključen pomeni skorajda isto, kot ne obstajati. Pri tem pa se postavlja vedno bolj aktualno vprašanje varnosti in zasebnosti na spletu. Mladi doživljamo spletna omrežja kot osnovno obliko komunikacije in virtualnega druženja. Vse to je nemogoče omejiti, zato pa je še toliko bolj pomembno ozaveščanje o vseh nevarnostih, ki se jih zaradi svoje naivnosti in mladosti zagotovo premalo ali pa sploh ne zavedamo.

1.2 Cilji in metodologija

1.2.1 Cilji

V teoretičnem delu:

- Predstaviti vrste nasilja v spletnem prostoru;
- Predstaviti različne študije, ki obravnavajo problem varnosti in zasebnosti na spletu;
- Predstaviti statistične podatke o zlorabah;

Z anketnim vprašalnikom ugotoviti:

- Kako je med mladimi razširjena uporaba spletnih omrežij;
- Kako pogosto mladi uporabljajo spletna omrežja;
- Kakšne negativne izkušnje imajo pri tem;

- Kakšna je po mnenju mladih vloga staršev, šole in drugih institucij pri aktivnostih mladih na spletnih omrežjih;
- Kako mladi skrbijo za varnost, zasebnost in svoj ugled na spletnih omrežjih;
- Koliko se mladi zavedajo, da se podatki iz spletnih omrežij posredujejo tretjim osebam za tržne in druge namene.

1.2.2 Metodologija

Osnovno raziskovalno vprašanje je, kaj mladi objavljajo na spletnih omrežjih in do kolikšne mere se zavedajo nevarnosti svojega početja. Zato bom v teoretičnem delu raziskovalnega dela uporabil metodo analize dokumentov. S pomočjo pisnih virov, različnih študij in statističnih podatkov bom predstavil teoretična izhodišča o problemih varnosti in zasebnosti tistih, ki se vključujejo v spletna omrežja.

1.2.3 Hipoteze

H1: Menim, da več kot tri četrtine anketiranih uporablja spletna družbena omrežja.

H2: Menim, da večina anketiranih uporablja spletna omrežja vsakodnevno.

H3: Menim, da je več kot polovica vprašanih že doživela neprijetne izkušnje na spletnih družbenih omrežjih.

H4: Menim, da več kot polovica staršev ne nadzira in se ne vključuje v aktivnosti svojih otrok na spletnih družbenih omrežjih.

H5: Menim, da bi se večina anketiranih najprej obrnila na starše ali pa prijatelje, če bi bili nadlegovani na spletnih omrežjih.

H6: Menim, da se več kot polovici vprašanih varnost zdi zelo pomembna ali pomembna.

H7: Menim, da anketirani srednješolci bolj skrbijo za zasebnost na spletnih omrežjih kot osnovnošolci.

H8: Menim, da večini anketiranih ni vseeno za njihov ugled na spletnih družbenih omrežjih.

H9: Menim, da manj kot polovica anketiranih meni, da lahko spletna omrežja njihove podatke posredujejo različnim podjetjem in institucijam za marketinške in druge namene.

2 SPLETNA OMREŽJA TER VARNOST IN ZASEBNOST

2.1 Spletna omrežja

2.1.1 Facebook

Facebook je spletno družbeno omrežje, namenjeno komunikaciji med posamezniki ali skupinami.

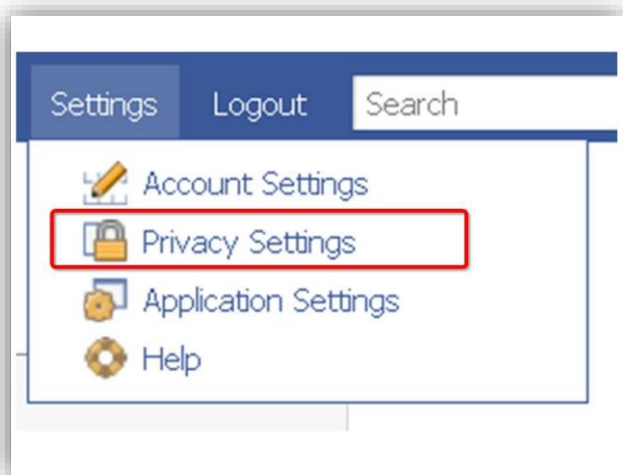

Slika 1: Facebook logotip

Vir: <http://createfacebook.com/wp-content/uploads/2016/01/Facebook-create.png>

Na Facebooku ima vsak uporabnik določeno število izbranih prijateljev. S temi prijatelji lahko komunicira na več različnih načinov. Lahko objavlja slike, videe in besedila. Posamezno se lahko z uporabniki pogovarja preko aplikacije za klepet. Prijatelji si lahko med sabo »všečkajo« objave ali pa izrazijo svoje mnenje o njih. Take komentarje posameznik vidi in ima možnost na njih odgovoriti. Uporabniki lahko delijo tudi objave drugih ljudi, tako da na svojem profilu opozorijo na njih.

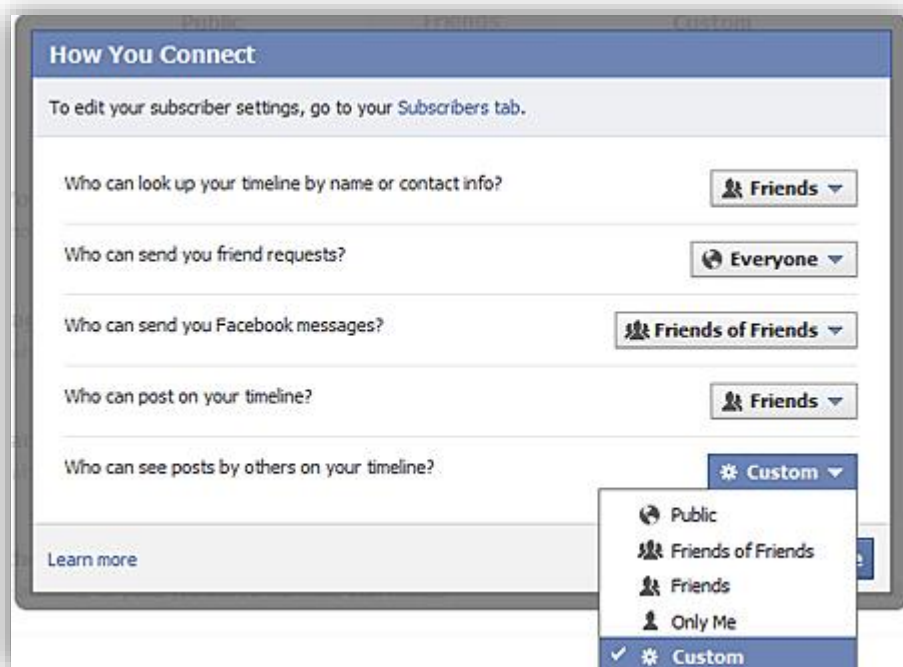
Facebook ponuja tudi vrsto nastavitvev, s katerimi lahko uporabnik izbere stopnjo zasebnosti in blokiranje.

Slika 2: Facebookove nastavitve

Vir: <http://www.palmbeachgeek.com/wp-content/uploads/2013/10/Facebook-Privacy-Settings.jpg>

Izbere tudi na kakšne načine lahko drugi uporabniki komunicirajo z njim. Od tega bo odvisno, kdo bo lahko videl njegove objave, kdo lahko na njih komentira, kdo ga lahko doda kot prijatelja in še mnogo drugih stvari. Spodnja slika prikazuje nastavitve.

Slika 3: Facebookove nastavitve zasebnosti

Vir: <http://core0.staticworld.net/images/idge/imported/article/cio/2012/01/25/fbprivacytip2-100342910-orig.jpg>

2.1.2 Nekatera druga pogosto uporabljana omrežja

Instagram je spletno družbeno omrežje, ki je namenjeno deljenju slik med prijatelji. Vsak uporabnik ima sledilce in ljudi, ki jim on sam sledi. Na Instagramu lahko uporabnik objavi samo sliko ali pa kratek video, ki ga vidijo uporabniki, ki mu sledijo. Na svoji časovnici pa uporabnik vidi objave ljudi, katerim sledi. Prav tako kot na Facebooku je na Instagramu mogoče »všečkati« ali komentirati sliko.

Slika 4: Instagram logotip

Vir: <http://culpeperlutherans.org/wp/wp-content/uploads/2015/12/Instagram-Logo.jpg>

Ask.fm je spletno družbeno omrežje, na katerem lahko uporabnik drugim uporabnikom postavi anonimna vprašanja, ki jih morda ne upa povedati v živo ali neanonimno. Uporabnik, ki je prejel vprašanje, se lahko sam odloči, ali bo na njega odgovoril.

Slika 5: Ask.fm logotip

Vir: <https://i.ytimg.com/vi/lo9U79iceFU/maxresdefault.jpg>

Snapchat je edino spletno družbeno omrežje, pri katerem se objavljeni podatki ne shranjujejo. Uporabnik lahko komunicira z vsemi prijatelji naenkrat ali pa z enim posameznikom. Možno je poslati video posnetke ali slike. Ko uporabnik posname sliko, lahko določi, koliko sekund bo ta slika vidna za drugega uporabnika. Slika se za vedno izbriše, razen če prejemnik naredi posnetek zaslona in tako shrani sliko, vendar pa je to pošiljatelju vidno. Po omrežju Snapchat si uporabniki pošiljajo slike, za katere morda nočejo, da ostanejo na prejemnikovem telefonu ali pa se kjerkoli shranijo.

Slika 6: Snapchat logotip

Vir: <http://a4.mzstatic.com/us/r30/Purple69/v4/b8/5b/35/b85b35bc-ccd2-25f2-f8cb-1c6c79d77517/icon175x175.png>

Twitter je spletno družbeno omrežje namenjeno pošiljanju kratkih sporočil med uporabniki. Ta sporočila so lahko dolga do 140 znakov.

Slika 7: Twitter logotip

Vir: <http://i.kinja-img.com/gawker-media/image/upload/19h0k17097jh8png.png>

2.2 Varnost uporabnikov na spletnih omrežjih

2.2.1 Kibernetsko nasilje

Mladi danes preživijo velik del svojega prostega časa na spletnih omrežjih. Mladi so radi »in«, zato si večina ustvari profil na družbenem omrežju, da bi bili dobro informirani o dogajanju, kot so zabave, nove pesmi, dogodki v športu itd.. Prijatelji se med seboj pogovarjajo in ostajajo v stiku tudi, če so oddaljeni več kilometrov in se redkeje vidijo ali pa morda nimajo časa, da bi poklepetali v živo. Uporaba spletnih omrežij nudi številne možnosti komuniciranja, ki si jih v preteklosti niso mogli niti predstavljati. Mladi gojimo svoje družabno življenje in razvijamo svoje sposobnosti komuniciranja.

Slika 8: Karikatura kibernetskega nasilja

Vir: http://theeshablog.com/wp-content/uploads/2015/11/large-cyber_bully_laptop_11655-2.jpg

Ampak družbena omrežja imajo tudi svoje slabe plati, saj na mlade uporabnike preži veliko nevarnosti. Mladi lahko mnogo lažje kot pri osebem stiku preko spletnih omrežij pošiljajo sporočila ali vsebine, ki žrtev namenoma prizadenejo, užalijo, osramotijo ali ustrahujejo. V takih primerih govorimo o nasilju med mladimi v kibernetskem prostoru ²¹ ali o kibernetskem nasilju (cyberbullying). Mladi so v večji meri izpostavljeni tudi tistim odraslim, ki iščejo žrtve

za svoja kriminalna dejanja. Nasilneži veliko lažje vzpostavijo stik z mladimi žrtvami in izkoristijo njihovo zaupanje, saj jim spletna omrežja za to nudijo cel kup možnosti.

2.2.1.1 Kibernetsko nasilje med mladimi

Nasilje med mladimi v kibernetskem prostoru s časom pridobiva vedno več oblik in prostorov dogajanja. Kot je definirala pravnica N. Willard ⁸ in so v svojem delu z naslovom Cyber Bullying. Bullying in the Digital Age povzeli Kowalski in soavtorji, so oblike kibernetskega nasilja:

- **Podžiganje** (flaming): je kratko in stopnjujoče se izmenjevanje sovražnih misli med posameznikoma ali skupino;
- **Očrnitev** (denigration): je širjenje neresničnih stvari o nekem posamezniku, kot so na primer računalniško predelane fotografije, žaljive pesmi o nekem, umestitev na sezname posameznikov s slabimi lastnostmi. Pojavljajo se na družbenih omrežji in na e-pošti.
- **Poosebljanje** (impersonation): pri tej obliki se storilec predstavlja kot žrtev. Vstopi v žrtvin profil na družbenem omrežju in v imenu žrtve širi neresnične novice ter žrtvinim prijateljem pošilja žaljiva sporočila.
- **Izločitev in prevara** (outing and trickery): je prenašanje osebnih podatkov žrtve tistim, ki jim ti podatki sicer ne bi bili zaupani, z namenom da bi osramotili žrtev.
- **Izključitev ali izgon** (exclusion/ostracism): je oblika nasilja, pri kateri neko osebo izključijo iz kibernetske družbe. Ker pa mladostnikom veliko pomeni, če so »in« ali »out«, lahko to pusti velike mentalne posledice.
- **Zalezovanje**: pri tem storilec uporablja družbena omrežja, da izve podatke o žrtvi in jo lahko zasleduje, nadleguje in ji grozi.
- **Šaljivo klofutanje** (happy slapping): je oblika, pri kateri eden od mladostnikov posname drugega mladostnika, ko ta nekoga nepričakovano udari ali mu prisoli klofuto in nato zbeži. Posnetek je nato objavljen na družbenem omrežju.
- **Sekstanje** (Sexting): objava ali širjenje slik golega telesa ali spolnih aktov. Za sexting gre, ko pošiljatelj ni na sliki ali posnetku.

Slika 9: Očrnitev-kibernetsko nasilje

Vir: http://www.mobieg.co.za/wp-content/uploads/2014/06/cyberbullying_by_cyberbubble99-d5fsyrv.png

2.2.1.2 Kibernetsko nasilje, ki vključuje odrasle

Poleg kibernetskega nasilja, ki prevladuje med mladimi, poznamo tudi različne oblike kibernetskega nasilja odraslih, ki pa kot žrtve pogosto vključuje tudi mladostnike. Te oblike nasilja se v nekaterih lastnostih prepletajo z oblikami nasilja, ki sem jih navedel v prejšnjem poglavju.

Kowalski in soavtorji ⁸ navajajo še:

Nadlegovanje (harrasment): Gre za ponavljajoče se nadlegovanje v obliki žaljivih sporočil in tudi dejanj, ki pa se odvija preko zasebne komunikacije, traja dalj časa in je vedno usmerjeno na eno osebo.

Poznamo še naslednje oblike nasilja ⁷:

- **Motivirana spoprijateljitev** (grooming): odrasli storilec nagovarja mladostnika, da bi se ta z njim srečal v živo, pri tem se pretvarja, da je vrstnik žrtve, se z njo spoprijatelji in čaka da mu mladostnik zaupa svoje težave. Na samem srečanju storilec nad mladostnikom izvrši kaznivo dejanje spolne zlorabe, snemanja golote ipd..
- **Izsiljevanje za spolne namene** (sexual extortion): prisiljevanje posameznika, da pošilja posnetke s spolno vsebino storilcu. To žrtev naredi zato, ker si storilec predhodno pridobi njeno zaupanje ali pa ji že vnaprej zagrozi, da bo objavil intimne informacije.

Slika 10: Kibernetsko nasilje odraslih nad mladimi

Vir: <http://m24digital.com/en/wp-content/uploads/2013/07/pedofilos-en-facebook-.jpg>

- **Spolna zloraba otroka v realnem času** (live stream child sexual abuse): Je pogosto organizirana kriminalna aktivnost, pri kateri uporabniki kriminalcem vnaprej plačujejo za ogled spolne zlorabe otrok v živo in pred kamerami preko internetnih dostopov na skritih lokacijah. Ti otroci so največkrat brezdomci ali pa jih starši silijo v takšne dejavnosti zaradi pomanjkanja denarja.

Slika 11: Zloraba otrok

Vir: <http://www.14publications.com/wp-content/uploads/2015/02/child-abuse-702x336.jpg>

- **Internetna samomorilnost:** je pojav pri katerem se preko spleta neka skupina dogovori, da bo storila samomor in to predhodno najavi. Takšni primeri se pojavljajo v omrežju Ask.fm.
- **Kibernetsko posilstvo (cyber rape):** Taki primeri nastanejo, ko se dva partnerja v zvezi razideta in želi eden izmed obeh drugega ponižati ali se mu maščevati. Storilec objavi gole posnetke, spolni akt ali kakšno drugo dejanje s spolno vsebino v zvezi z žrtvijo.
- **Lažna napadalna identiteta (catfish) :** Pri tej obliki se storilec izdaja za popolnoma drugo osebo na omrežju, z namenom, da se žrtvi približa in organizira srečanje. Običajno to počno potencialni ugrabitelji, pa tudi zalezovalci in izsiljevalci, ki kasneje uporabijo posnetke ali izjave žrtve za izsiljevanje plačila za molk.
- **Trolling:** Je zlonamerno in prebrisano izzivanje žrtve. Storilec poskuša v žrtvi doseči bes in jezo, jo spraviti ob pamet. Ji podati kakšne zlonamerne inštrukcije, jo prepričati, da bi verjela v neresnične podatke, ki ji jih storilec pove, tudi če so še tako nezaslišani. Če si storilec in žrtev izmenjata psovke in žaljivke, storilec pa pri žrtvi ne doseže zelene reakcije besa, se to ne šteje pod tovrstno obliko nadlegovanja.

- **Izziv rezanja** (cutting challenge): Mladostniki se porežejo po različnih delih telesa, fotografije in posnetke pa objavijo na spletnih omrežjih. Gre za nevaren trend, ki ni toliko povezan s čustvi in tesnobo žrtve, temveč je bolj simbol pripadnosti žrtve neki skupini.

2.2.1.3 Nenavadne objave na spletnih omrežjih

V praksi najdemo tudi nenavadne objave, ki ne vključujejo neposrednega nasilja nad posamezniki, temveč dejanja, ki so praviloma nenasilna, vendar pa lahko taki posnetki pri mladih povečujejo tveganje, da bodo postali žrtve kibernetkega nasilja. Mladostniki (pa tudi odrasli) izvedejo neko dejanje, ga posnamejo in objavijo na spletnih omrežjih.⁷ Razlogi za to so različni: pomanjkanje samozavesti, iskanje identitete, razkazovanje moči in atraktivnosti, sledenje modnim smernicam, želja po izpovedi ali objavi česar koli, kar posameznik počne in želi za to prejeti komentar v spletni skupnosti:

- **Planking**: posnetki posameznikov na nenavadnih in nevarnih mestih, kjer poskusijo pokazati svojo močatost ali pogum tako, da se obesijo z glavo navzdol iz visokih dreves, visijo iz hiše ipd.;

- **Twerking**: objavljeni videoposnetki, pri katerih se posameznik giblje in trese svojo zadnjico ob ritmu glasbe;

- **Poziranje** (modelling/posing): posamezniki na svojih fotografijah provokativno pozirajo, razkazujejo svoje dele telesa in to objavijo na omrežju;

- **Porn chic**: vključevanje pornografskih podob v današnjo modo in popularno kulturo, s katerim se še posebej pogosto identificirajo mladostnice.

- **Naked selfie**: gola različica »selfija« - danes vsem znanega in popularnega fotografskega avtoportreta, pri katerem fotografiramo sami sebe. Danes fotografiranje svojih golih telesnih delov mladi pogosto uporabljajo kot način osvajanja simpatij na omrežjih.

- **Razkazovanje bogastva** (showing richness): posameznik na omrežju objavi fotografijo, kjer je na nek način prikazano njegovo bogato denarno stanje. Posamezniki objavljajo tudi fotografije svojih otrok ob vrednejših predmetih ali večji količini denarja.

Mnogi med navedenimi primeri nenavadnih objav lahko mladostnikom tudi v njihovi prihodnosti povzročijo nemalo težav. Posnetkov, ki se jim v trenutku objave sicer zdijo dobri,

se bodo kdaj v prihodnosti mogoče sramovali. Vendar pa jih takrat ne bodo več mogli popolnoma odstraniti s spleta.

2.2.2 Raziskave o uporabi spleta in izkušnjah uporabnikov

Statistični urad RS ¹⁷ je leta 2015 objavil podatke **raziskave o uporabi interneta v gospodinjstvih in pri posameznikih v Sloveniji**. Po teh podatkih je pogostost uporabe interneta odvisna od starosti. 75 % vprašanih, starih od 16 do 74 let, je navedlo, da so v zadnjih 12 mesecih uporabljali internet, medtem ko so to navedli skoraj vsi vprašani med 16. in 44. letom starosti. Skrb za varnost je 25% vseh vprašanih odvrnila od posredovanja osebnih podatkov v družbena ali profesionalna omrežja ali pa jih je pri tem omejevala. V primerjavi s podatki iz leta 2010, se ta delež ni spremenil.

Slika 12: Mladi na netu

https://static-secure.guim.co.uk/sys-images/Education/Clearing_Pix/furniture/2014/10/22/1413970946237/Young-people-internet-011.jpg

Raziskava EU Kids Online ¹⁰ je potekala med mladimi od 9. do 16. leta starosti iz različnih evropskih držav. Izvedena je bila v letu 2010 in ponovno leta 2014. Rezultati kažejo, da pogostost uporabe interneta med mladimi narašča. V primerjavi z letom 2010 je porasel delež

mladih, ki zaradi pogoste uporabe interneta preživijo manj prostega časa z družino in prijatelji ali ob šolskem delu. Mladi v večjem deležu dostopajo do interneta v svojih sobah. V letu 2014 se je tak delež v primerjavi z letom 2010 povečal iz dobre polovice na dve tretjini. Starši otrokom pogosto (dve tretjini) posredujejo nasvete o varni uporabi interneta, redkeje (približno četrtina) pa prepovejo uporabo spletnih omrežij ali pa nadzirajo objave in blokirajo določene spletne strani. Kar dve tretjini vprašanih menita, da njihovi starši ne vedo veliko o tem, kaj počnejo na spletu.

Raziskava odkriva še, da je delež mladih, ki uporabljajo spletna družbena omrežja, porasel in je leta 2014 dosegel 68%. Od tega je kar 61% vprašanih uporabljalo Facebook, ki je tako v zadnjih letih postal najbolj popularno omrežje. Slabih 30% mladih na spletnih družbenih omrežjih uporablja javne profile, ki nudijo nizko stopnjo varnosti uporabnika. Delež mladih, ki so videli ali doživeli na internetu kaj, zaradi česar so se počutili neprijetno, je od leta 2010 porasel in leta 2014 dosegel 17%. Večji porast so zabeležili pri dekletih. Delež mladih, ki so se v živo srečali z nekom, ki so ga spoznali preko spleta, je med letoma 2010 in 2014 porasel iz 8% na 11%.

Raziskava Mladi na netu¹¹ ugotavlja, da je 71% vprašanih, starih od 11 do 14 let, uporabljalo spletna socialna omrežja. 35% jih je to počelo večkrat na dan, 33% pa vsak dan. 46% vprašanih je povedalo, da do spleta dostopajo iz svoje sobe. Le dobra polovica (51%) vprašanih, starih od 11 do 19 let, še nikoli ni prejela nezaželenih spolnih komentarjev. 47% vprašanih še ni prejelo neprijetnih ali bolečih komentarjev. Slaba tretjina vprašanih se je že fotografirala brez oblek in slike posredovala naprej. O prejetju gole slike nekoga drugega je poročala dobra petina (22%) otrok in mladih. Z osebo, ki so jo najprej poznali samo preko spleta, se je osebno srečala dobra tretjina vprašanih. Od tega se je večina (81%) srečala z osebo približno iste starosti. 7% otrok in mladih pa je doživelo, da se je nekdo pretvarjal za mladostnika, v resnici pa je šlo za odraslo osebo.

V **raziskavi o spletnem in mobilnem nadlegovanju v Sloveniji**²⁰ so odrasli anketirani odgovarjali na vprašanje, ali so že bili žrtev kibernetkega nadlegovanja na spletnem družbenem omrežju. Večina anketirancev je odgovorila, da ne (76,4%), odgovor »da, večkrat« je izbralo 13,4% in »da, enkrat« 8,4% vprašanih. Največkrat so bili tarča kibernetkega nadlegovanja mlajši od 24 let, najmanj pa starejši od 35 let. Primeri, ko se na internetu o nas pojavijo nezaželeni podatki ali fotografije, so se moškimi zdeli manj problematični (46%) kot

ženskam (68%). Podatki raziskave tudi kažejo, da se za resnost kibernetских nadlegovanj bolj zavzemajo starejši od 35 let, so pa v povprečju vse starostne skupine ocenile ta dejanja kot problematična. Od možnih 5 točk so v povprečju izbrali 4,36-4,65.

Vprašani so odgovarjali tudi na vprašanja o tem, kako naj bi se kaznovalo določena dejanja na spletu. Bili so mnenja, da je treba z zaporno kaznijo kaznovati krajo identitete (dobra polovica) ter uporabo lažnega profila (približno tretjina).

Več raziskav je bilo izvedenih tudi o zavedanju uporabnikov družbenih spletnih omrežij o nevarnostih objave osebnih podatkov. Na **University of Illinois v Chicagu**³ so leta 2009 ter v ponovljeni raziskavi leta 2010 med študenti prvega letnika ugotovili, da so študenti v času med obema raziskavama spremenili odnos do varnosti. V letu 2009 je bilo 7% rednih uporabnikov, ki si niso nikoli spremenili privzetih nastavitve zasebnosti, v letu 2010 pa se je odstotek zmanjšal na 2%.

V raziskavi, ki so jo naredili med dodiplomskimi študenti na **Michigan State University**⁹ leta 2006, 2007 in leta 2008, so ugotovili, da je bila po lestvici od 0 do 5 povprečna ocena zaskrbljenosti v vseh treh raziskavah 2,8-2,88.

V raziskavi, ki so jo opravili med dodiplomskimi študenti **Univerze v Kanadi**¹⁵, so ugotovili da je 76% študentom zasebnost pomembna. 96% študentov je sicer objavilo svoj rojstni datum in 85% študentov svoj e-naslov, vendar pa je le 4% študentov objavilo svoj domač naslov in 24% študentov svojo telefonsko številko. Večina anketiranih je objavila svojo sliko.

V Sloveniji je leta 2011 potekala raziskava¹⁴, kjer je sodelovalo 808 študentov iz različnih Slovenskih fakultet. Rezultati so pokazali, da se približno tretjina študentov ne zaveda, da Facebook pogosto spreminja politiko zasebnosti in s tem avtomatične nastavitve zasebnosti. Približno 10% študentov je uporabljalo nizko stopnjo zaščite profilov na spletu. Zasebnost in varnost sta bili študentom v raziskavi sicer pomembni, vendar pa so kljub temu pogosto premalo skrbeli za to, kaj in kako objavljajo. Nadalje je raziskava ugotovila, da so slovenski študenti uporabljali nižjo raven zaščite svojih profilov na Facebooku. Pogosto so lahko do vsebine njihovih profilov dostopali tudi uporabniki, ki niso bili njihovi prijatelji na profilu. Manj od svojih kolegov v ZDA so se tudi zavedali sprememb politike zasebnosti.

2.3 Varnost podatkov na spletnih omrežjih

Uporabniki na spletu razkrivamo veliko osebnih podatkov, od tega kaj radi počnemo, kje in kaj radi kupujemo, s kom se družimo in še veliko več. Spletna družbena omrežja, ki jih mladi največ uporabljamo, so za uporabnike brezplačna. Vprašamo se lahko, kdo vse to v resnici plača. Pogosto plačamo uporabo aplikacij s svojimi osebnimi podatki¹⁸. Članek navaja, da so nekatere aplikacije na Facebooku zahtevale od uporabnika osebne podatke, kot so elektronska pošta in trenutna lokacija, spolna nagnjenost in še vrsto drugih osebnih podatkov, ki niso bili nujni za uporabo aplikacij. V članku tudi ugotavljajo, da ta apetit po podatkih odraža temelj poslovanja Facebooka in spletnega posla nasploh: Facebook omogoča brezplačno storitev, ki jo uporabniki plačajo s podatki o sebi. Facebook pa s temi podatki privabi oglaševalce (panoga spletnega oglaševanja v ZDA dosega 28 milijard dolarjev) in izdelovalce različnih aplikacij.

Facebook lahko združi podatke o tem, kaj uporabniki počnejo na spletnem omrežju s podatki o nakupih pri več kot 1000 prodajalcih. To stori običajno tako, da kombinira podatke s karticami zvestobe¹². Tako kombinirani podatki imajo za oglaševalce veliko večjo vrednost. Dragoceni so tudi podatki o tem, kdo so naši prijatelji. Ameriška telekomunikacijska družba AT&T je proučevala nakupne navade ljudi, ki so med seboj pogosto v telefonskih stikih.² Ugotovili so, da je kar do petkrat bolj verjetno od povprečja, da bodo taki ljudje želeli kupiti enake izdelke. In kdo ima veliko podatkov o tem, kdo so prijatelji in kdo se pogosto družijo, če ne Facebook in druga spletna omrežja.

Na spletni strani Facebooka lahko v Središču za pomoč najdemo zapisano vprašanje o tem, ali Facebook »prodaja naše informacije« in odgovor, da Facebook »ne prodaja vaših informacij in jih tudi nikoli ne bo« (<https://www.facebook.com/help/152637448140583>). Kot smo videli v tem poglavju, je mogoče s podatki služiti tudi posredno, preko prodaje oglaševalskega prostora in ne le z direktno prodajo.

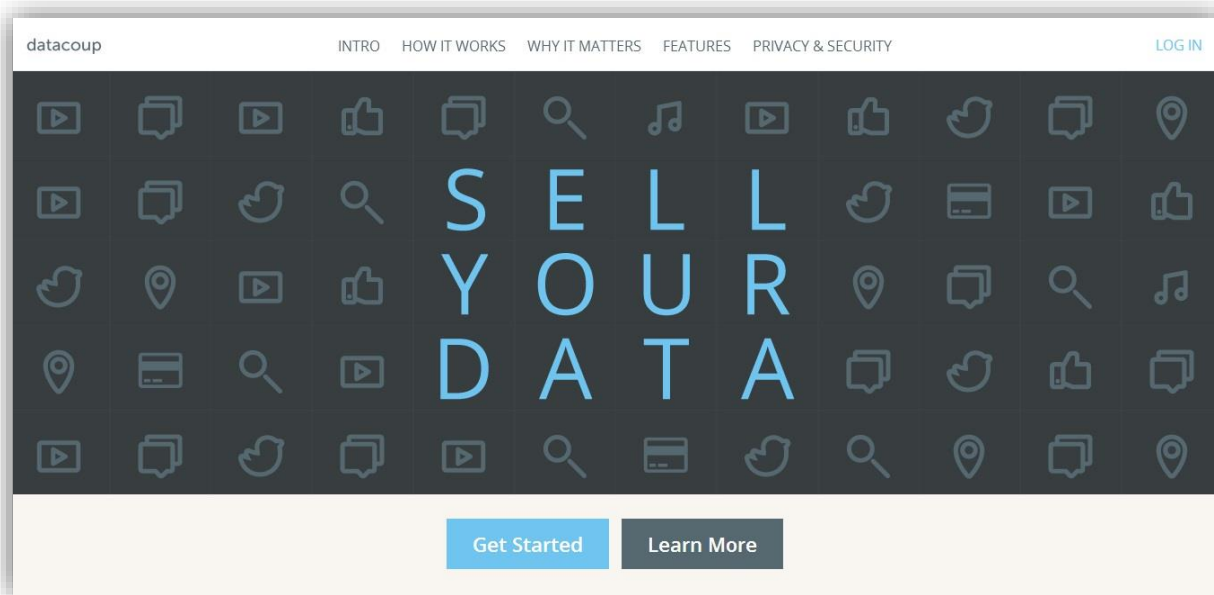
Da Facebook posreduje podatke, kaže tudi tožba uporabnikov v ZDA. Trdili so, da je Facebook kršil kalifornijske zakone s tem, ko je objavil, katere oglaševalce so uporabniki »všečkali«, pri tem pa jim ni ničesar plačal⁶. Članek navaja, da se je Facebook s tožniki na sodišču pogodil za plačilo. Facebook je tudi obljubil, da bo razvil nov sistem tako, da bodo lahko uporabniki določali, kdo vidi njihove »všečke« sponzoriranih strani.

Uporabnikov pa ne skrbi le posredovanje njihovih podatkov v komercialne namene. Avstrijski študent prava Max Schrems ¹⁹ je 6. oktobra 2015 na podlagi razkritij bivšega sodelavca ameriške NSA (U.S. National Security Agency) Edwarda Snowdna sprožil sodni postopek na Evropskem vrhovnem sodišču. Cilj je bil zaščita evropskih potrošnikov pred množičnim nadzorom s strani različnih državnih institucij v ZDA. Članek navaja, da je več tisoč podjetij dolga leta lahko hranilo osebne podatke potrošnikov, kot so njihove fotografije, domači naslovi itd. tam, kjer so želela, največkrat v ZDA. S sodbo se bo ta praksa v prihodnosti spremenila. Sodišče je odločilo, da podatki evropskih potrošnikov iz družbenih omrežij, posredovani v hrambo na strežnike v ZDA, niso pravno zaščiteni pred nadzorom ameriške vlade. Zato je sodišče razveljavilo dosedanji dogovor iz leta 2000, ki je omogočal prosto hrambo po presoji podjetij na strežnikih v ZDA. Članek še piše, da ta odločitev sicer še ne pomeni, da bodo morala podjetja posredovanje zaključiti takoj, je pa osnova za postavitev novega dogovora za prenos in hrambo podatkov. Ta bo za potrošnike varen in bo upošteval njihove državljanske pravice.

2.3.1 Odziv trga na problem varnosti podatkov

2.3.1.1 Če lahko služi Facebook, zakaj ne bi mogli tudi mi

Uporabniki se vedno bolj zavedajo, da so njihovi podatki iz spleta pod določenimi pogoji na voljo za prodajne namene. To je pripeljalo do razmišljanja o tem, kako bi uporabniki sami tržili svoje podatke. Začela so se razvijati razna podjetja, usmerjena v prodajo osebnih podatkov. Eno izmed teh podjetij je podjetje Datacoup ¹, ki uporabnikom ponuja možnost, da dovolijo dostop do svojih podatkov na spletnih omrežjih in povezavo s podatki iz njihovih plačilnih kartic. Za to prejmejo plačilo. Ponudnik te storitve nato iz podatkov odstrani vse podatke, po katerih bi bilo mogoče prepoznati posameznika. Zaslužek si obeta od prodaje skupnih podatkov ¹³, ki jih lahko oglaševalci uporabijo pri svojem delu. Članek navaja, da taka storitev uporabniku omogoča zaslužiti s prodajo svojih podatkov, še vedno pa mu ne omogoča nadzora nad njimi. Ti še vedno ostanejo na razpolago na vseh mestih, kjer jih je objavil.

Slika 13: Datacoup

<http://images.vcpost.com/data/images/full/13544/datacoup.jpg>

2.3.1.2 Nova ponudba za večji nadzor uporabnika nad podatki

Uporabnike vedno bolj skrbi, kaj se dogaja z njihovimi podatki na spletnih omrežjih. Porodile so se nove ideje o tem, kako bi lahko na spletu dosegli večjo zasebnost in nadzor nad podatki. Pojavila so se podjetja, ki ponujajo programe z večjo zasebnostjo. Za zdaj se število njihovih uporabnikov še ne more primerjati z velikimi. So pa načrti nekaterih izmed njih veliki, saj želijo zasenčiti največja družbena omrežja, kot sta Facebook in Twitter in prevzeti vodilno vlogo na trgu.

Slika 14: Wickr – (ne pusti sledi)

<http://www5.pcmag.com/media/images/415361-wickr-for-iphone-top.jpg?thumb=y>

Eno izmed takih je Wickr, program za pošiljanje sporočil. Uporabnikom omogoča, da nadzirajo, katere podatke si lahko shrani prejemnik.⁵ Vplivajo lahko torej na to, kaj si prejemnik njihovih sporočil lahko shrani in česa ne, to pa se bistveno razlikuje od delovanja najbolj uporabljenih spletnih omrežij. Navedeni članek pravi tudi, da se vsako sporočilo na tem programu po določenem času, ki ga izbere uporabnik, izbriše tako na napravi pošiljatelja kot tudi prejemnika. Pri tem se sporočila »digitalno razrežejo« tako, da jih nihče ne more več obnoviti in so izgubljena za vedno.

Po podobnem načinu deluje tudi Ansa, orodje za šifriran in minljiv klepet, za katerega so prav tako omogočili trajen razrez podatkov. V lanskem letu ga je preizkusilo 4.000 študentov Univerze v Berkeleyju⁵.

Nov pogled na zasebnost uporablja tudi odprto mobilno družabno omrežje Omlet, ki so ga razvili v okviru programa StartX, povezanega z Univerzo v Stanfordu⁵. Članek navaja, da gre za velikopotezen napad na celoten Facebookov model mobilnega družbenega omrežja. Uporabniki lahko odstranijo vse slike in besedila, ki so jih pred tem delili z drugimi⁵. Omlet je bil uporabnikom prvič na voljo v preteklem letu.

Zanimiv je pogled v prihodnost enega izmed analitikov pri Gartnerju⁵, veliki ameriški svetovalni družbi, ki izvaja neodvisne in objektivne raziskave na področju informacijske tehnologije¹⁶ in zaposluje več kot 1.600 analitikov in svetovalcev⁴. Pravi, da si v prihodnosti

zamišlja svet, v katerem bodo morala podjetja, ki bodo služila s podatki uporabnikov, tem v zameno ponuditi ustrezno plačilo v obliki odškodnine ali storitev. Uporabniki pa se bodo sami odločali o tem, komu bodo sploh omogočili dostop do svojih podatkov. Pravi tudi, da bo sicer potrebno še precej razviti tehnologijo, da bo mogoče tako trgovanje s podatki, pričakuje pa, da bi se to lahko zgodilo že v prihodnjih petih letih.

3 REZULTATI ANKETE

3.1 Metodologija

S pomočjo anketnega vprašalnika sem zbral podatke med učenci 7., 8. in 9. razreda osnovne šole in dijaki 3. in 4. letnika srednje šole ter te podatke med sabo primerjal. Uporabil sem strukturirani vzorec, v katerega sem zajel določeno število učencev osnovne in srednje šole. Na podlagi svojega vzorca sicer ne morem posplošiti rezultatov na celotno populacijo mladih, vseeno pa bom poskušal osvetliti problematiko varnosti in zasebnosti na spletu.

3.2 Opis vzorca

Vzorec je vseboval 217 anketiranih. Od tega 121 žensk ter 96 moških. Anketiranih srednješolcev je bilo 114, osnovnošolcev pa 103. Anketiranje je potekalo v elektronski obliki. Vprašalnik je vseboval 24 zaprtih in 1 odprto vprašanje. Vprašalnik se nahaja v prilogi.

Tabela 1: Opis vzorca

	7. razred	8. razred	9. razred	3. letnik	4. letnik	Skupaj
Moški	10	12	31	28	15	96
Ženske	8	12	30	23	48	121
Skupaj	18	24	61	51	63	217

Med srednješolci sem izbral dijake zadnjih dveh letnikov zato, da bi bila starostna razlika med vsemi anketiranimi dovolj visoka. V nalogi sem namreč želel raziskati tudi razlike v uporabi spletnih omrežij glede na starost in s tem stopnjo zrelosti. Starostna razlika med devetošolci in dijaki prvih ter drugih letnikov ni dovolj velika, da bi lahko bile razlike v uporabi izrazite.

3.3 Razširjenost uporabe spletnih omrežij

Spodnji graf prikazuje delež anketiranih, ki uporabljajo spletna družbena omrežja. Skupno je od 217 anketiranih z da odgovorilo kar 202 (93%), z ne pa le 15 (7%).

Graf 1: Razširjenost uporabe spletnih omrežij

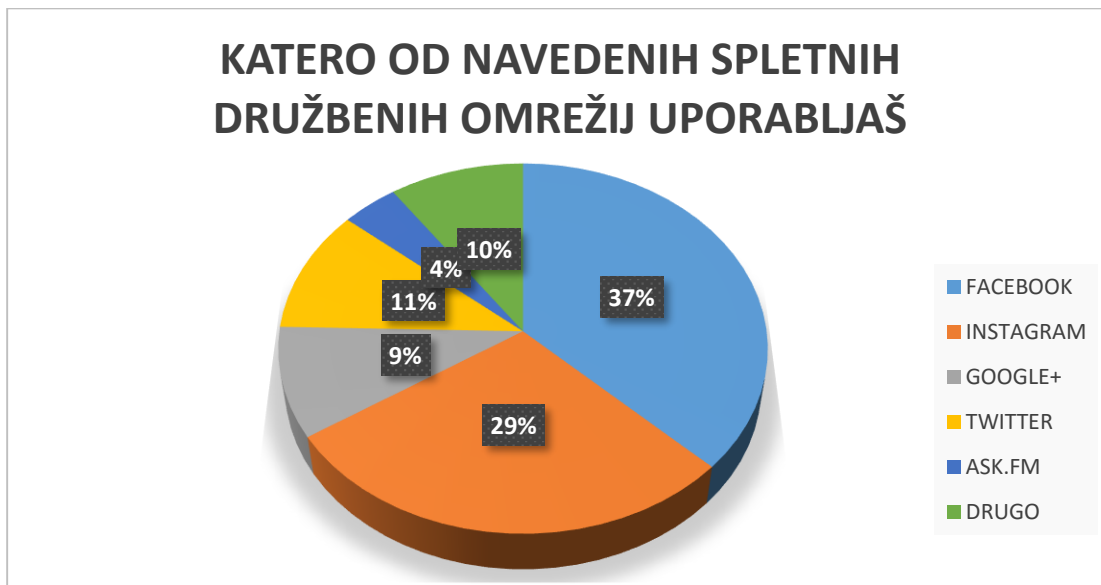

Med fanti in dekleti ni bilo opaziti bistvene razlike. Opazimo bistveno razliko med srednješolci in osnovnošolci: med srednješolci je le 0,9% vprašanih odgovorilo z ne, med osnovnošolci pa je takih kar 13,6%.

3.4 Raznolikost uporabe spletnih družbenih omrežij

Rezultati kažejo, da je največ v uporabi Facebook (37% med vsemi navedenimi omrežji), sledi mu Instagram z 29%, Google+ z 11%, Twitter z 10%, Snapchat s 6%, Ask.fm s 4% in druga omrežja, kot so Viber, Skype z 2%.

Graf 2: Raznolikost uporabe spletnih družbenih omrežij

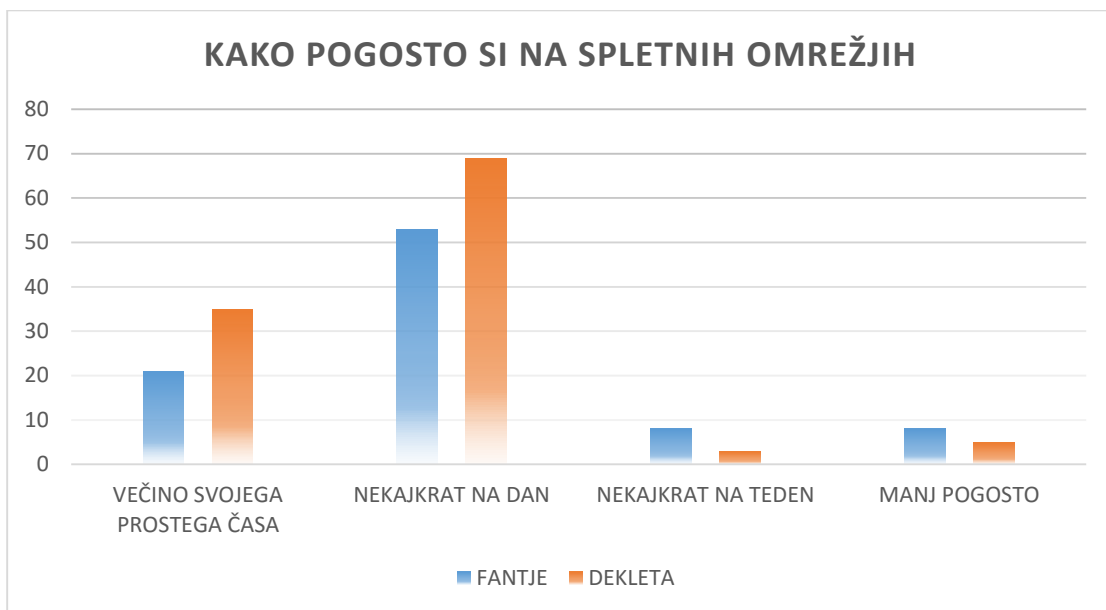

Opazimo lahko precejšno razliko med srednješolci in osnovnošolci. Prvi Facebook in Instagram v povprečju uporabljajo za 10 odstotnih točk bolj pogosto kot drugi, pri katerih pa lahko opazimo nekoliko večjo uporabo Twitterja in Google+ od povprečja anketiranih.

3.5 Pogostost uporabe spletnih omrežij

Dekleta nekoliko bolj pogosto uporabljajo spletna omrežja kot fantje, pri vseh pa je uporaba zelo pogosta. 31% deklet večino svojega prostega časa namenja spletnim omrežjem, medtem ko to počne 23% fantov. Nadalje kar 62% deklet in 59% fantov spletna omrežja uporablja nekajkrat na dan. Le 7% deklet in 18% fantov spletna omrežja uporablja nekajkrat na teden ali manj pogosto.

Graf 3: Pogostost uporabe spletnih omrežij

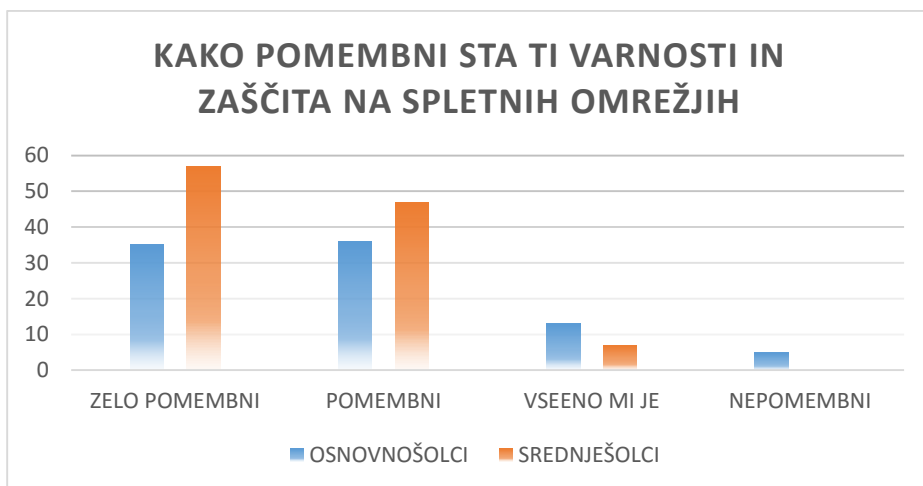

Med srednješolci je 93% vprašanih odgovorilo, da spletna omrežja uporabljajo večino svojega časa ali pa nekajkrat na dan, medtem ko je bilo med osnovnošolci takih 82%. Je pa več osnovnošolcev odgovorilo, da kar večino svojega prostega časa uporablja spletna omrežja (31% osnovnošolcev in 25% srednješolcev).

3.6 Pomen varnosti in zaščite na spletnih omrežjih

46% vprašanih je odgovorilo, da sta jim varnost in zaščita zelo pomembni, 42% pomembni, 10% je vseeno in 3% se zdita nepomembni.

Graf 4: Pomen varnosti in zaščite na omrežjih

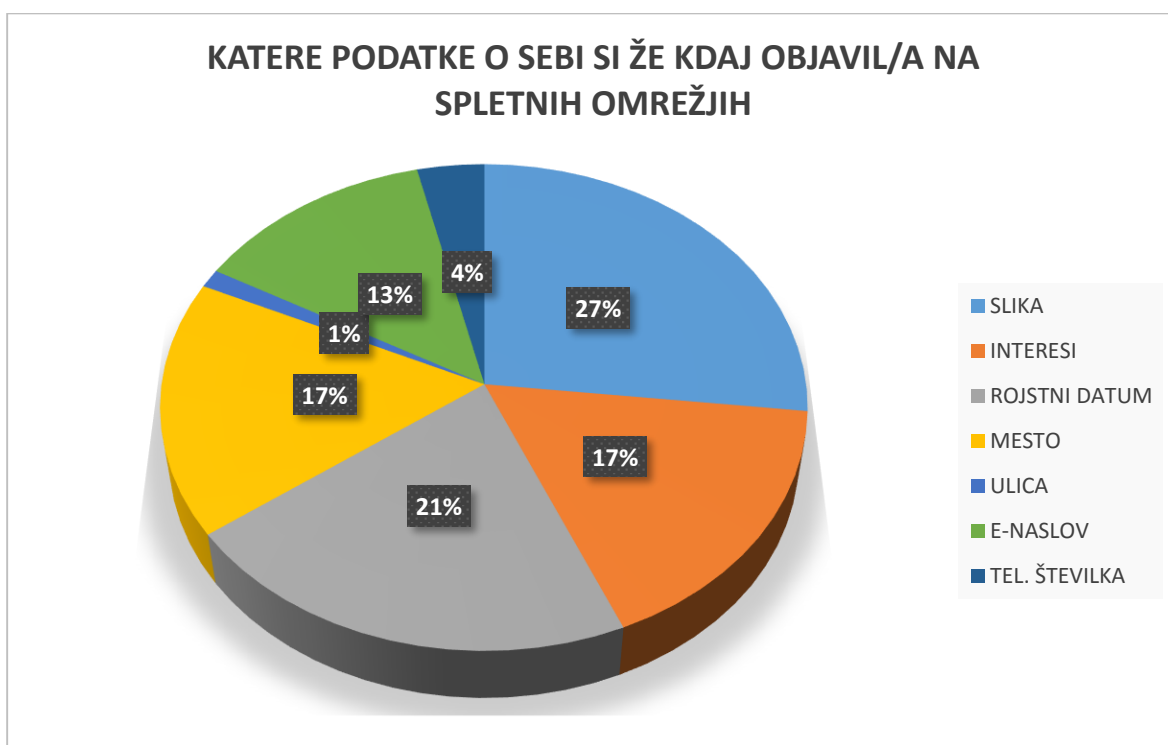

Med spoloma ni bistvenih razlik. Lahko pa opazimo razlike med srednješolci in osnovnošolci. 51% srednješolcev meni, da je varnost zelo pomembna med tem ko tako meni 39% osnovnošolcev. Samo 6% srednješolcev se ne zmeni za varnost, medtem ko je takih, ki jim je vseeno med osnovnošolci 15%.

3.7 Objavljeni podatki

Odgovori kažejo na to, da mladi objavljajo različne podatke o sebi, vendar pa so pri podatkih kot so naslov in telefonska številka vendarle bolj previdni.

Graf 5: Objavljeni podatki

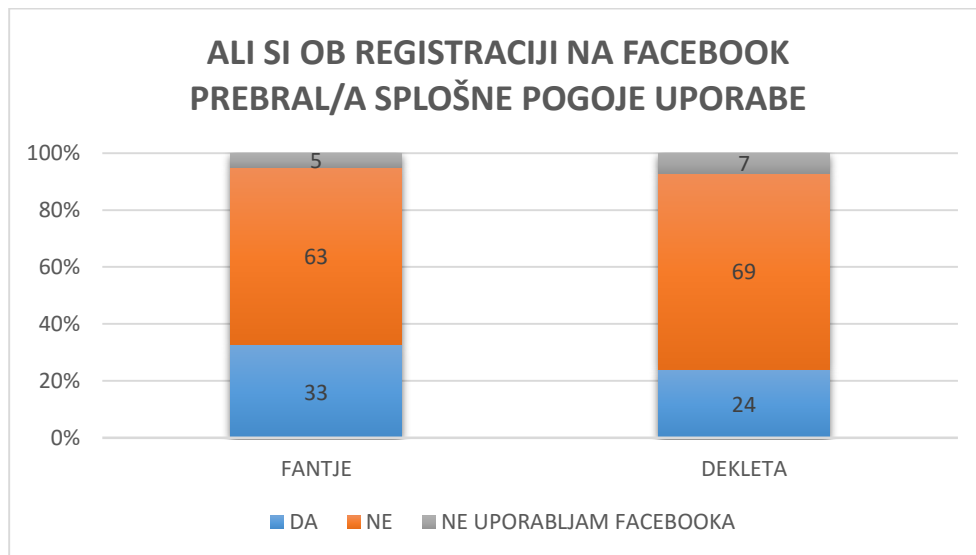

Ulico v kateri živi, na primer vsebuje le 1% objav. Ni opaziti bistvenih razlik med spoloma in prav tako med srednješolci in osnovnošolci.

3.8 Seznanitev s pogoji uporabe na Facebooku

Graf 5 kaže na to, da so fantje pri seznanitvi s splošnimi pogoji uporabe nekoliko bolj natančni kot dekleta. Razlike opazimo tudi med srednješolci in osnovnošolci.

Graf 6: Seznanitev s pogoji uporabe na Facebooku

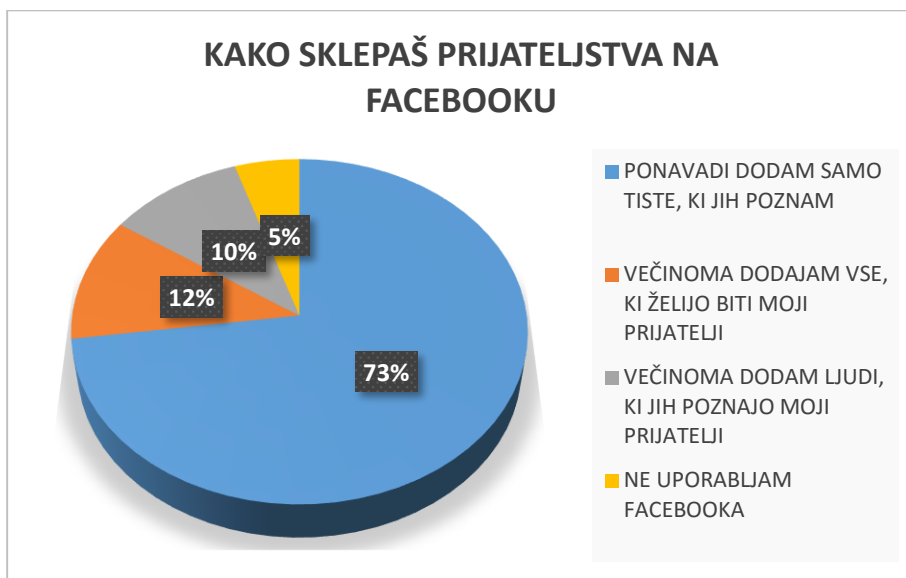
Zanimivo je, da je 37% anketiranih osnovnošolcev prebralo splošne pogoje uporabe, medtem ko je to storilo le 21% srednješolcev, kljub temu, da so pri vprašanju o pomenu varnosti in zaščite pokazali več skrbi za varnost kot osnovnošolci.

Če pogledamo, kako so na vprašanje, ali so ob registraciji prebrali splošne pogoje uporabe, odgovarjali anketirani glede na to, kako so se opredelili pri 4. vprašanju o pomenu varnosti in zaščite, ugotovimo, da so odgovori zelo podobni, ne glede na to, ali so anketirani izjavili, da jim je varnost zelo pomembna, pomembna ali kaj drugega.

3.9 Sklepanje prijateljstev na Facebooku

73% anketiranih sprejema običajno povabila za prijateljstva samo od tistih, ki jih osebno pozna, 12% je takih, ki sprejemajo vsa povabila za prijateljstva. Med spoloma opazimo, da je nekoliko več (76%) takih, ki sprejemajo samo poznane osebe, med dekleti in 69% med fanti. Med srednješolci je takih za 10 odstotnih točk več kot med osnovnošolci.

Graf 7: Sklepanje prijateljstev na Facebooku

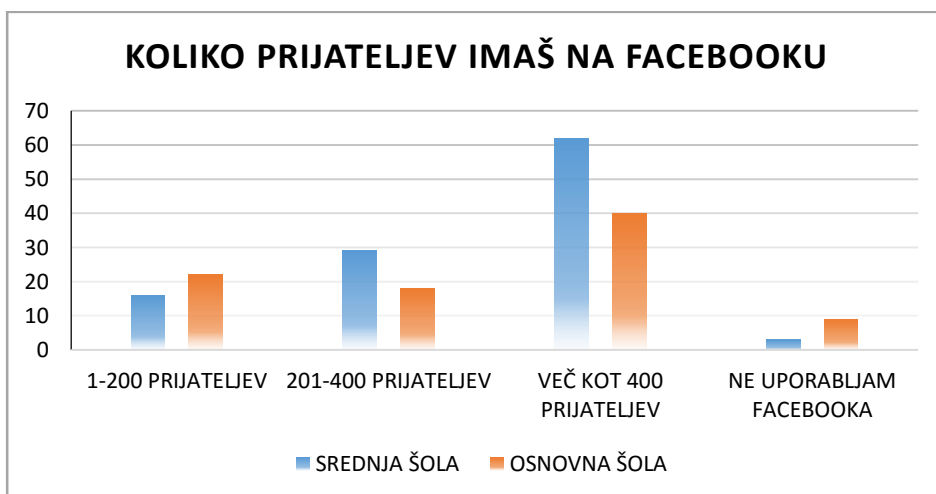

Primerjava med odgovorom na vprašanje o tem, kako pomembna je varnost in zaščita na spletnih omrežjih in odgovorom na vprašanje v zvezi s sklepanjem prijateljstev na Facebooku kaže na to, da tisti, ki jim je vseeno za varnost le v 47% dodajajo samo osebe, ki jih poznajo in kar v 26% dodajajo, vse ki si to želijo.

3.10 Število prijateljev na Facebooku

Iz grafa lahko ugotovimo lahko, da ima tri četrtine vprašanih več kot 200 prijateljev, od tega pa dobra polovica (51%) več kot 400.

Graf 8: Število prijateljev na Facebooku

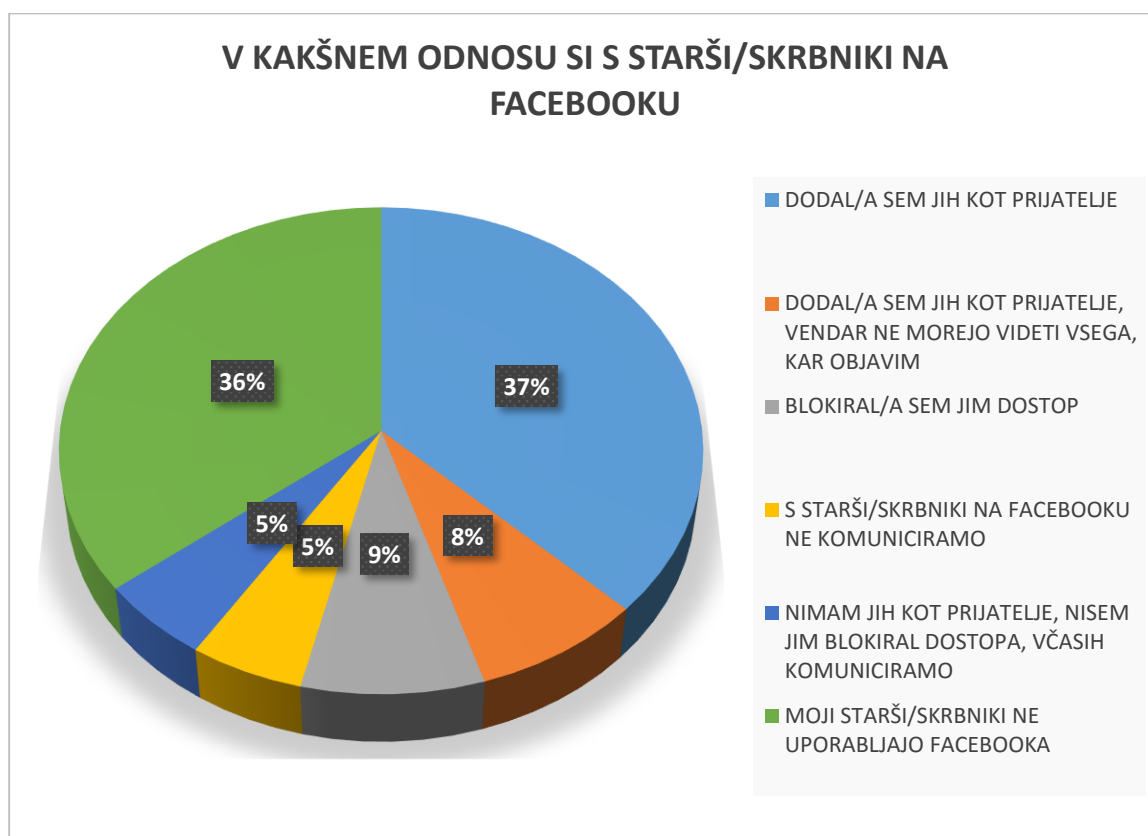

Srednješolci imajo nekoliko več prijateljev, saj ima 56% srednješolcev več kot 400 prijateljev, medtem ko ima več kot 400 prijateljev na Facebooku med osnovnošolci 45% anketiranih. Največ tistih, ki imajo do 200 prijateljev, je med osnovnošolci iz 7. in 8. razreda. Med spoloma ni opaziti večje razlike.

3.11 Odnos s starši/skrbniki na Facebooku

Dobra tretjina (37%) anketiranih, ki uporabljajo Facebook, je starše dodala kot prijatelje, medtem ko je dobra tretjina (36%) odgovorila, da njihovi starši Facebooka ne uporabljajo.

Graf 9: Odnos s starši/skrbniki na Facebooku

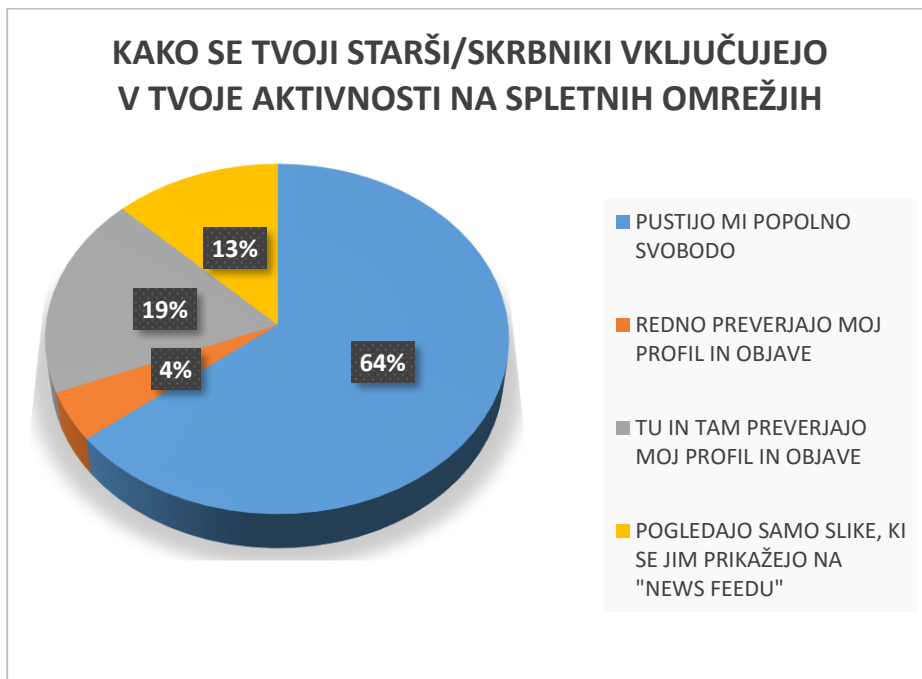

17% je takih, ki delno ali v celoti blokirajo dostop staršem, 10% pa je takih, ki s starši na Facebooku ne komunicirajo ali pa to počnejo redko. Več kot polovica (53%) anketiranih osnovnošolcev Facebook uporablja tako rekoč brez nadzora. Posebnih razlik med spoloma ni opaziti. Opazimo pa, da precej več osnovnošolcev, ki uporabljajo Facebook, blokira dostop svojim staršem (16%), medtem ko je takih v srednji šoli le 3%. Več srednješolcev pravi, da njihovi starši ne uporabljajo Facebooka (45%), takih osnovnošolcev je 20%.

3.12 Nadzor staršev

Iz spodnjega grafa je razvidno da se večina (64%) staršev ne vključuje v aktivnosti njihovih otrok na spletnih omrežjih.

Graf 10: Nadzor staršev

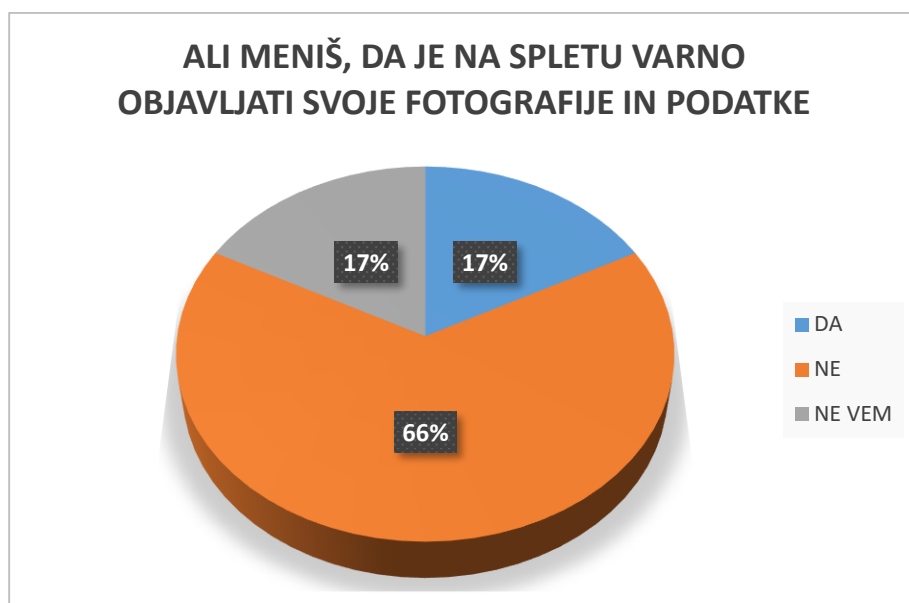

Zelo malo staršev (4%) pa redno preverja profil in objave njihovih otrok na spletnih omrežjih. Večje razlike med spoloma ne opazimo, je pa bistvena razlika med nadzorom staršev med srednješolci in osnovnošolci, saj 70% staršev srednješolcem pusti popolno svobodo, med osnovnošolci pa je takih staršev samo 57%. Največ tistih, ki jih starši redno nadzirajo, je med najmlajšimi anketiranimi.

3.13 Ali so objave varne

Večina (65%) vprašanih meni, da na spletu ni varno objavljati svojih fotografij in podatkov. Takega mnenja je nekoliko več deklet (69%) kot fantov (60%) in več srednješolcev (75%) kot osnovnošolcev (54%).

Graf 11: Ali so objave varne

Tisti, ki so odgovorili, da jim je varnost zelo pomembna, so v večjem deležu menili, da ni varno objavljati fotografij in podatkov (75%). Delež tistih, ki jim je vseeno za varnost na spletnih omrežjih je bil precej nižji (39%)

Če primerjamo, kako so na vprašanje o tem, ali je varno objavljati podatke in fotografije, odgovarjali anketirani glede na to, katere podatke so kdaj že objavili na spletnih omrežjih, ugotovimo precejšnjo razliko pri tistih, ki so objavili ulico, v kateri živijo: 38% tistih, ki so objavili ulico meni, da ni varno objavljati podatkov, medtem ko je takih med vsemi anketiranimi 65%.

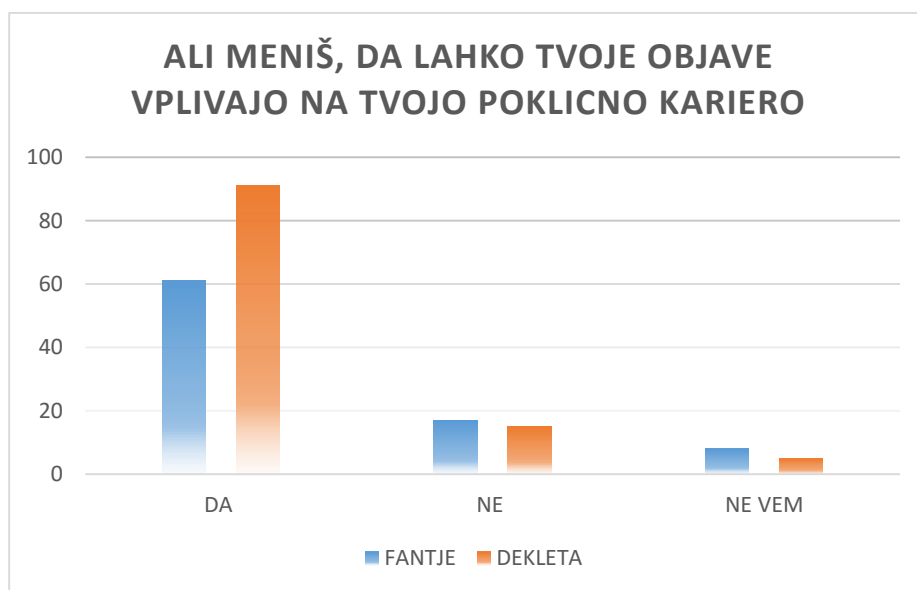
Mnenje o varnosti objav fotografij in podatkov se med anketiranimi razlikuje tudi glede na to, kako sklepajo prijateljstva na Facebooku. Tisti, ki med prijatelje sprejmejo vse, ki to želijo, v manjšem deležu menijo, da na spletu ni varno objavljati fotografij in podatkov (52%).

Primerjava med vprašanji pokaže tudi, da med anketiranimi, ki jim starši redno preverjajo profil in objave, vsi (100%) menijo, da objava fotografij in podatkov na spletnih omrežjih ni varna.

3.14 Vpliv na poklicno pot

Dobre tri četrtine (77%) anketiranih meni, da objave lahko vplivajo na njihovo poklicno pot, 16% jih meni, da ne vplivajo ostali pa se niso opredelili o tem. Zgornji graf prikazuje razlike med spoloma.

Graf 12: Vpliv na poklicno pot

Vidimo, da večji delež deklet (82%) meni, da lahko vplivajo, medtem ko je pri fantih ta delež manjši (71%). Med srednješolci in osnovnošolci ne opazimo bistvenih razlik.

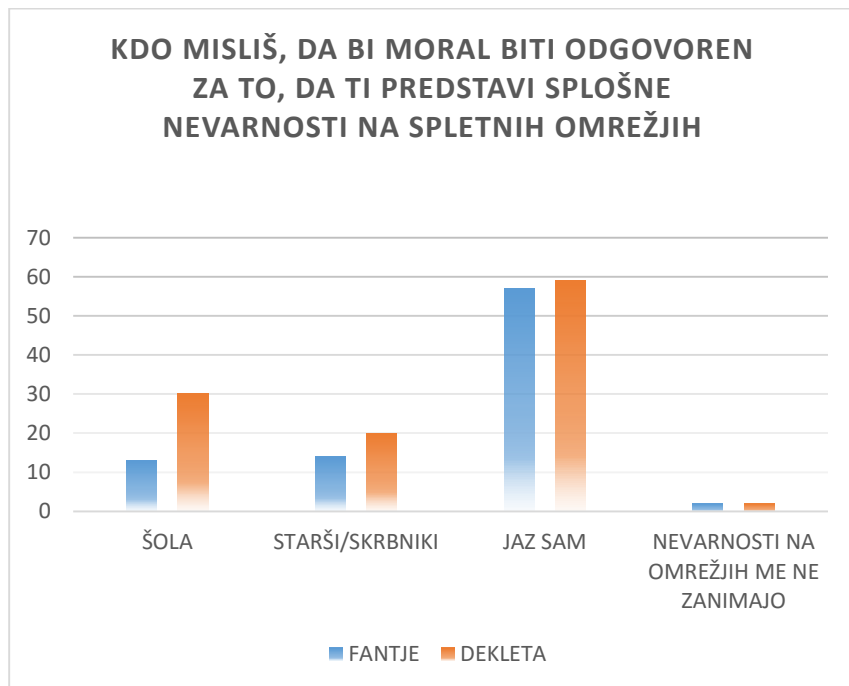
Primerjava z drugimi vprašanji kaže na to, da tisti, ki sta jim varnost in zaščita zelo pomembni, v večjem deležu (86%) menijo, da objave vplivajo na poklicno pot. Tisti, ki jim je vseeno, pa v manjšem deležu (61%) menijo, da vpliv objav na poklicno pot obstaja.

Razliko opazimo tudi glede na to, kako anketirani sklepajo prijateljstva na Facebooku. Manjši delež od povprečja (57%) tistih, ki med prijatelje sprejemajo vse, ki to želijo, meni, da lahko objave vplivajo na poklicno pot

3.15 Vir informacij o nevarnosti na spletu

59% anketiranih je menilo, da so to oni sami, 22% je menilo, da je to šola in 17% da so to starši. Le 2% anketiranih je povedalo, da jih nevarnosti na spletu ne zanimajo.

Graf 13 Vir informacij o nevarnosti na spletu

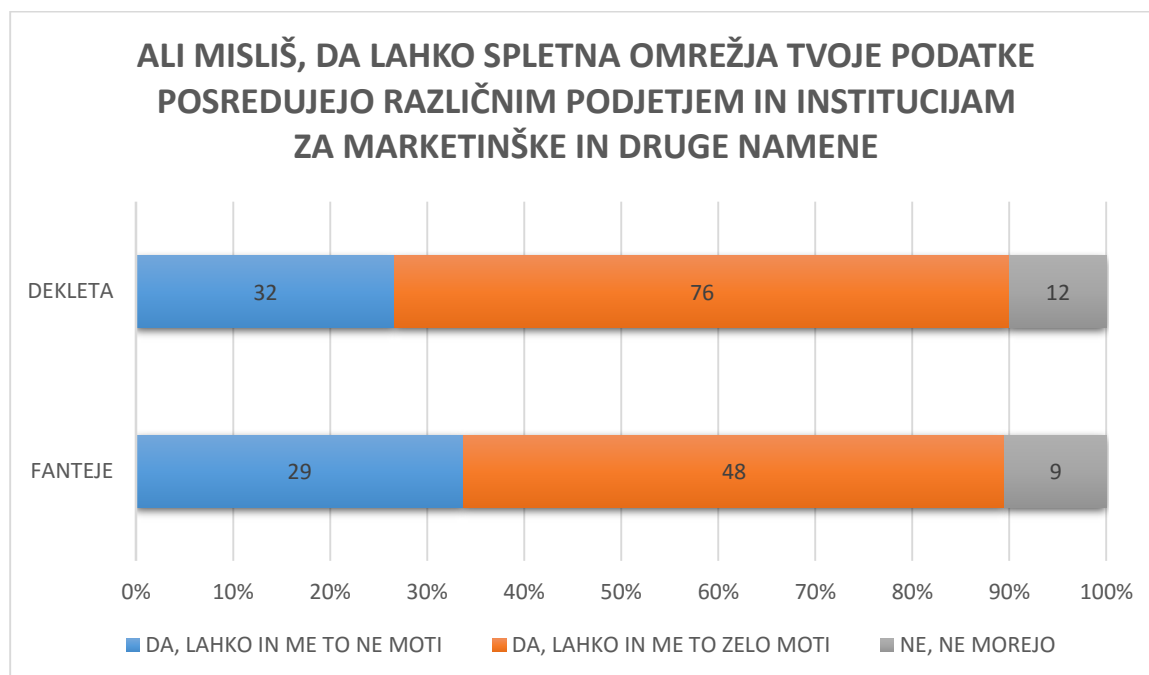
Opazna je razlika med fanti in dekleti, ta v manjšem deležu (53%) menijo, da morajo same poskrbeti za seznanitev z nevarnostmi. Med fanti je takih 66%.

Razlike opazimo tudi med osnovnošolci in srednješolci. Več srednješolcev (29%) meni, da naj bi jim nevarnosti predstavila šola, med osnovnošolci je takih 13%. Več osnovnošolcev (21%) meni, da naj bi jim nevarnosti predstavili starši, med srednješolci je takih 14%. Med srednješolci ne opazimo več težnje po samostojnosti pri seznanitvi z nevarnostmi, saj 57% srednješolcev meni, da bi se morali sami seznaniti z nevarnostmi, med osnovnošolci je takih za 4 odstotne točke več.

3.16 Uporaba podatkov za marketinške in druge namene

63% vprašanih meni, da lahko spletna omrežja njihove podatke posredujejo drugim podjetjem in institucijam za marketinške in druge namene in jih to zelo moti.

Graf 14: Uporaba podatkov za marketinške in druge namene

26% jih meni enako vendar jih to ne moti. Med dekleti je večji delež tistih, ki jih to moti. Le 11% vprašanih je prepričanih, da to ni mogoče.

Delež tistih, ki menijo, da so podatki lahko posredovani za marketinške in druge namene, se med osnovnošolci in srednješolci ne razlikuje bistveno. Je pa med srednješolci več takih, ki jih to zelo moti (70%), med osnovnošolci pa je takih 54%.

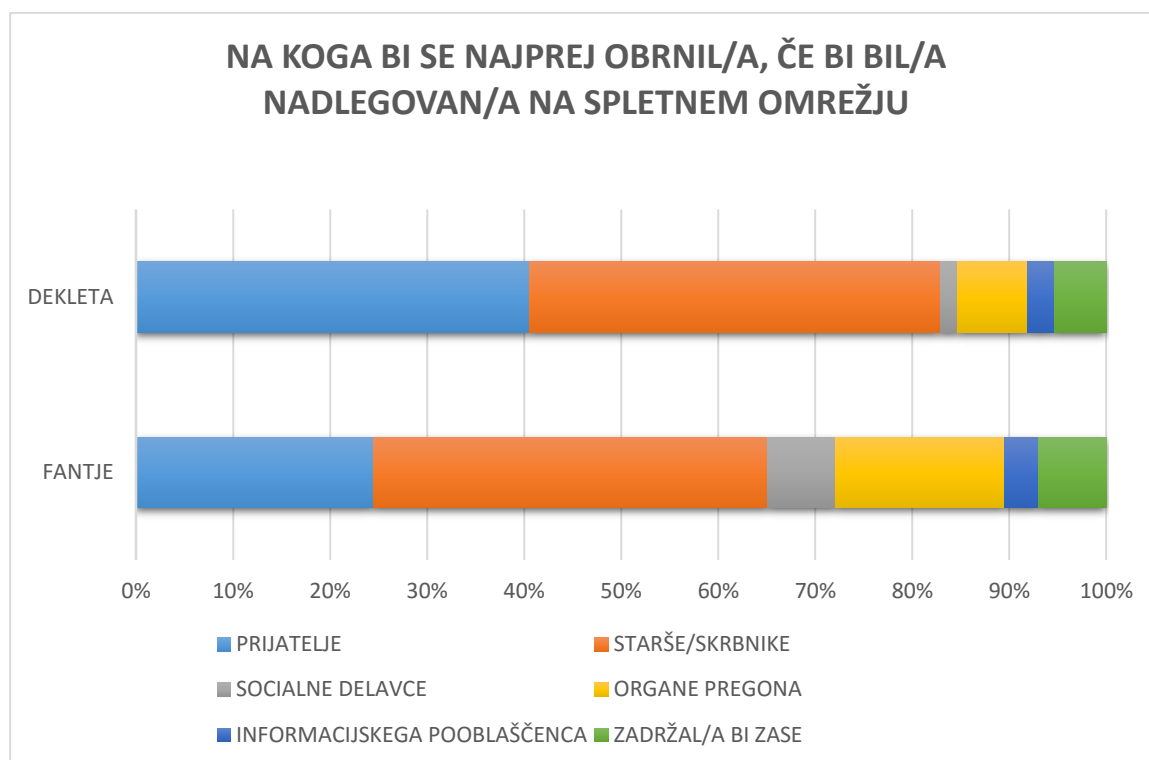
Tisti anketirani, ki so odgovorili, da jim je vseeno za varnost in zaščito na spletnih omrežjih, so v nižjem deležu (44%) odgovorili, da jih posredovanje podatkov zelo moti.

Tisti anketirani, ki med prijatelje dodajo vse, ki to želijo, so prav tako v nekoliko nižjem deležu (52%) odgovorili da jih posredovanje podatkov zelo moti. Podobno je pri tistih, ki so staršem blokirali dostop do njihovega Facebook profila, 50% takih anketiranih posredovanje podatkov zelo moti. Med tistimi, ki menijo, da na spletu ni varno objavljat podatkov je 73% takih, ki jih posredovanje podatkov zelo moti.

3.17 Kje bi poiskali pomoč

42% vprašanih je izbralo starše, 34% prijatelje, 12% organe pregona (policija, sodišče), 4% socialnega delavca, 3% informacijskega pooblaščenca, 6% vprašanih pa bi to zadržalo zase. Več deklet bi izbralo prijatelje (41%), pri fantih je bil ta delež 24%.

Graf 15: Kje bi poiskali pomoč

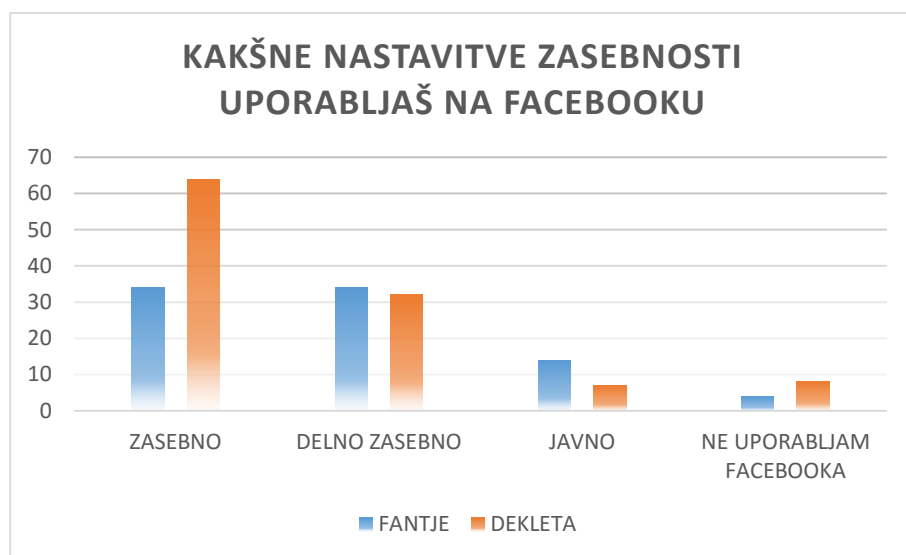
Opazne razlike so tudi med srednješolci in osnovnošolci. Več prvih bi se obrnilo na prijatelje (37%, osnovnošolcev 29%) in več drugih na starše (49%, srednješolcev 35%). Delež srednješolcev, ki bi se obrnili na organe pregona, je precej višji kot pri osnovnošolcih (18% srednješolcev in 4% osnovnošolcev). Med osnovnošolci pa je več takih, ki bi težave zadržali zase (11%), med srednješolci pa je takih samo 2%.

Tisti vprašani, ki so povedali, da jim je varnost na spletnih omrežjih nepomembna, bi kar v 40% odstotkih težave zadržali zase, le 20% bi zaupalo težave staršem, nihče od njih pa se ne bi obrnil na socialnega delavca, organe pregona ali informacijskega pooblaščenca.

3.18 Nastavitve zasebnosti na Facebooku

Kar 50% anketiranih uporablja zasebne nastavitve zasebnosti, 34% uporablja delno zasebne ter 11% javne nastavitve zasebnosti. Iz zgornjega grafa je razvidno, da dekleta uporabljajo zasebne nastavitve zasebnosti (58%), medtem ko ima le 40% fantov take nastavitve.

Graf 16: Nastavitve zasebnosti na Facebooku

Opazimo tudi, da ima 40% fantov delno zasebne nastavitve, medtem ko ima takšne nastavitve le 29% deklet. Opazna razlika je tudi med srednješolci in osnovnošolci, namreč kar 59% srednješolcev ima nastavitve zasebnosti nastavljene na zasebno, medtem ko ima take nastavitve le 38% osnovnošolcev. Posledično imajo osnovnošolci kar v 19% javnih nastavitvev, srednješolci pa le 4%. Opazno je, da je razlika v ozaveščenju o varnosti na spletu pri srednješolcih mnogo večja.

Večji del od povprečja (63%) anketiranih, ki jim je varnost in zaščita na omrežjih zelo pomembna, imajo nastavitve zasebnosti nastavljene na zasebno. Kar 80% tistih, ki se ne zmenijo za varnost in zaščito na omrežjih, ima nastavitve nastavljene na javno.

Med tistimi vprašanimi, ki so objavili tudi ulico ali svojo telefonsko številko, je več takih, ki uporabljajo javne nastavitve namesto zasebnih (38% in 21%).

Večina anketirancev sicer ni prebrala splošnih pogojev uporabe, pri tem pa vendarle 53% teh anketirancev uporablja zasebne nastavitve.

Tisti, ki na Facebooku dodajajo samo ljudi, ki jih poznajo, so tudi pri nastavitvah zasebnosti bolj previdni. V večini (58%) uporabljajo zasebne nastavitve, medtem ko večji delež od povprečja (30%) tistih, ki dodajajo vse, uporablja javne nastavitve.

Več kot tri četrtine tistih, ki imajo manjše število prijateljev, uporablja zasebne in le 5% javne nastavitve.

Zanimivo je, da tisti, ki jim starši na spletu pustijo popolno svobodo in tisti, ki jih starši redno nadzirajo, v podobnem deležu izbirajo zasebne nastavitve.

Pričakovano občutno razliko je mogoče opaziti med tistimi, ki menijo, da na spletu ni varno objavljati fotografij in podatkov in tistimi, ki menijo, da je to varno. Med slednjimi je le 35% takih, ki uporabljajo zasebne nastavitve (med prvimi je takih 60%) in 21% takih, ki uporabljajo javne nastavitve (med prvimi je takih 8%).

Anketirani se različno lotevajo izbire zasebnosti tudi v odvisnosti od tega, kaj menijo o posredovanju njihovih podatkov za marketinške in druge namene. Tisi, ki mislijo, da se to dogaja in jih to tudi moti, v večjem deležu (56%) izbirajo zasebne nastavitve kot tisti, ki jih to ne moti, čeprav mislijo, da je mogoče (35%). Slednji tudi v večjem deležu (19%) uporabljajo javne nastavitve.

3.19 Spremembe nastavitve zasebnosti na spletnih omrežjih

Le 14% si tedensko ali mesečno spreminja nastavitve zasebnosti, vsi ostali pa to počnejo bolj poredko. Večjih Razlik med spoloma ni opaziti.

Graf 17: Spremembe nastavitve zasebnosti na spletnih omrežjih

Opazna razlika je tudi med srednješolci in osnovnošolci. 61% srednješolcev si nastavitve zasebnosti spreminja redno, medtem ko to dela le 45% osnovnošolcev. Več osnovnošolcev (21%) si nastavitve zasebnosti sploh ne spreminja, medtem ko je takih pri srednješolcih 12%.

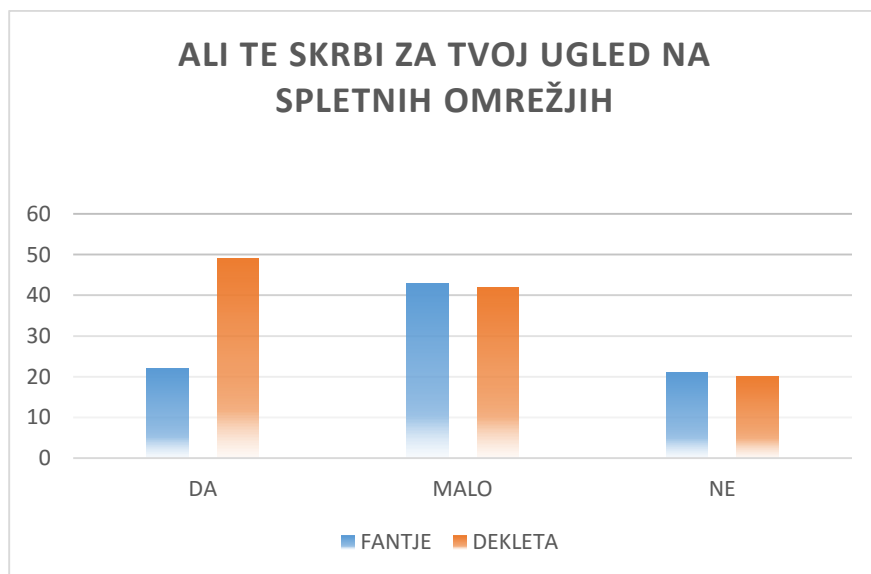
Tisti, ki jim starši redno preverjajo profil so bolj pogosto izbrali odgovori, da si vsak teden ali vsak mesec spreminjajo nastavitve zasebnosti (33%).

Primerjava s vprašanjem o tem, ali menijo, da je na spletu varno objavljati fotografije in podatke, pokaže, da 29% tistih, ki so prepričani, da je to varno, nikoli ne spreminja nastavitve zasebnosti.

3.20 Skrb za ugled na spletnih omrežjih

Pritrdilno je odgovorila dobra tretjina vprašanih. Petine to ne skrbi, ostali pa so malo zaskrbljeni. Veliko več deklet (44%) je odgovorilo, da jih to skrbi. Med fanti je bilo takih 26%, najmlajši vprašani so v precej nižjem deležu odgovarjali, da jih skrbi ugled (13%).

Graf 18: Skrb za ugled na spletnih omrežjih

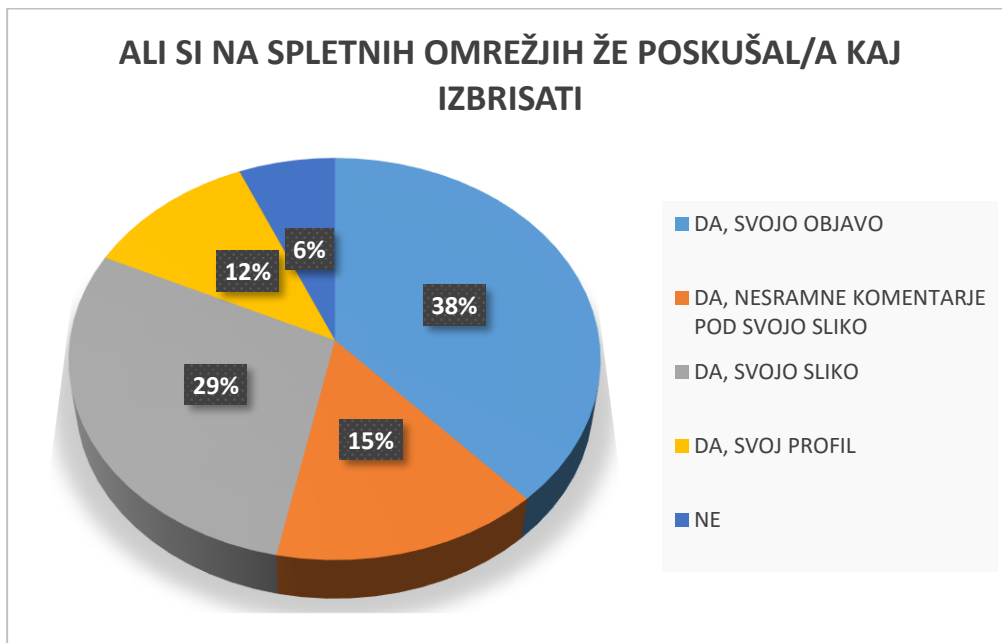
Rezultati kažejo povezavo med skrbmi za ugled in načinom, kako vprašani na Facebooku sklepajo prijateljstva. Tisti, ki po navadi dodajajo med prijatelje samo poznane ljudi, so bolj pogosto izbrali odgovor, da jih skrbi za ugled (41%).

Vprašani, ki menijo, da lahko njihove objave vplivajo na njihovo poklicno pot, so bolj pogosto izražali skrb za ugled (40%).

3.21 Urejanje profilov na spletnih omrežjih

Kot je razvidno iz spodnjega grafa, se je kar 88% odgovorov se je nanašalo na poskus izbrisa kakšne lastne objave, slike, nesramnega komentarja pod sliko ali pa kar celega profila.

Graf 19: Urejanje profilov na spletnih omrežjih

Opazne so razlike med spoloma. Le 7% deklet je odgovorilo, da še nikoli ni ničesar poskušalo izbrisati, med fanti je bilo takih kar 19%. Dekleta bolj pogosto brišejo svoje objave (82%, fantje 60%), bolj pogosto tudi svojo sliko (65%, fantje 42%). Dekleta so tudi bolj pogosto poskušala izbrisati cel profil (26%, fantje 16%). Z leti pogostost urejanja spletnih omrežij narašča. Približno tretjina vprašanih, ki obiskujejo sedmi ali osmi razred, je odgovorila, da še nikoli ni poskušala česa izbrisati iz svojega profila. Takih odgovorov med dijaki 4. letnika najdemo le 2%.

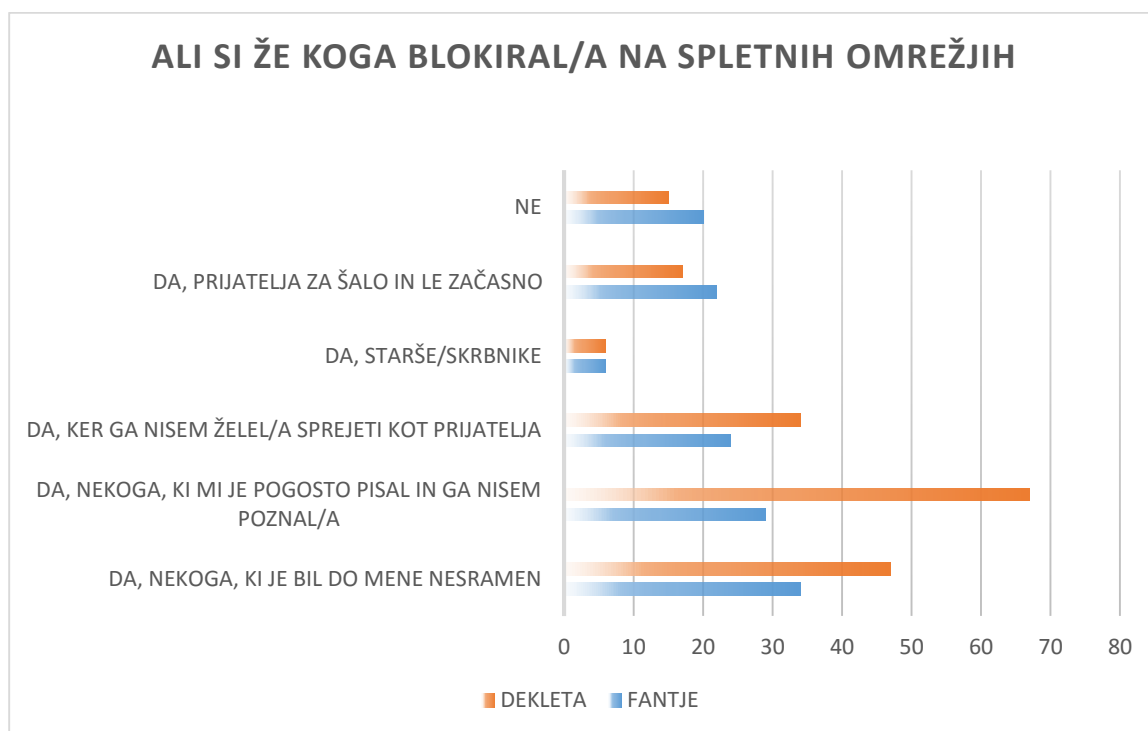
Tisti, ki na Facebooku uporabljajo nastavitve zasebnosti z oznako »javno«, manj pogosto urejajo svoj profil. Nekaj manj kot četrtina teh vprašanih še nikoli ni ničesar poskušala izbrisati. Manj od povprečja (33%) je poskušalo izbrisati svojo sliko in 62% svojo objavo.

Tisti, ki jih skrbi ogled na spletnih omrežjih, so pogosteje poskušali izbrisati svoj profil (31%) in svojo objavo (79%). V manjšem deležu so tudi odgovorili, da še nikoli niso ničesar poskušali izbrisati (8%).

3.22 Blokada stikov na spletnih omrežjih

Odgovori, da še nikogar niso blokirali na spletnih omrežjih, so predstavljali 11% vseh odgovorov. 25% je bilo odgovorov, da so blokirali nekoga, ki je bil do njih nesramen, 30% nekoga, ki jim je pogosto pisal in ga niso poznali. 18% je bilo odgovorov, da so blokirali nekoga, ki ga niso želeli sprejeti kot prijatelja, 12% prijatelja le začasno in za šalo, 4% pa starše. Velika je razlika med fanti in dekleti, kar je razvidno iz zgornjega grafa. 21% odgovorov fantov se je nanašalo na blokado nekoga, ki jim je pogosto pisal pa ga niso poznali, med dekleti pa je bilo takih odgovorov kar 36%.

Graf 20: Blokada stikov na spletnih omrežjih

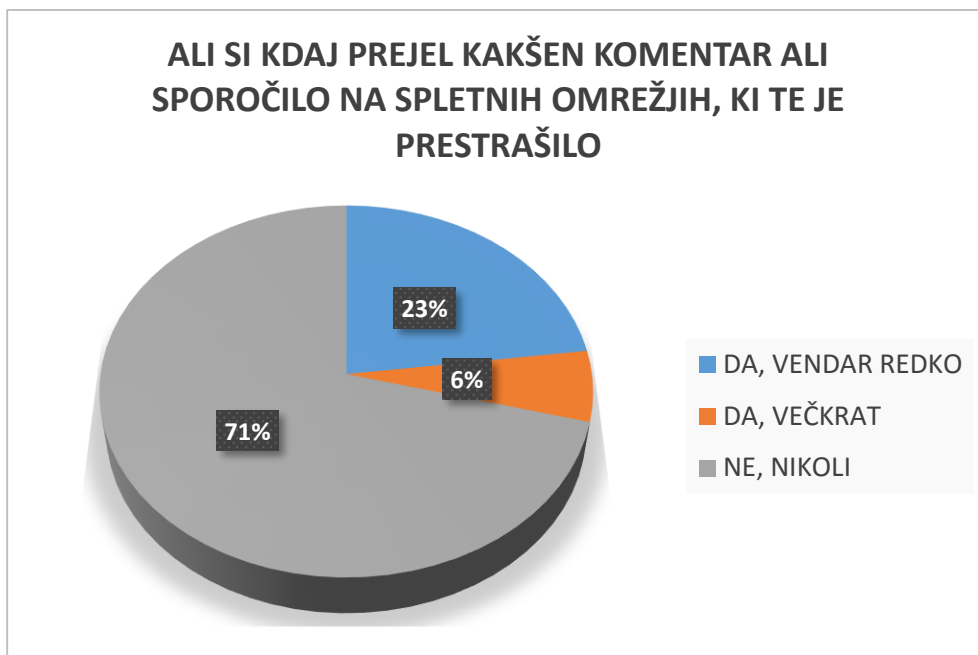
Odgovori se med srednješolci in osnovnošolci niso bistveno razlikovali. Nekaj več odgovorov srednješolcev (33%) se je nanašalo na blokado nekoga, ki jim je pogosto pisal in ga niso poznali. Med osnovnošolci je bilo takih odgovorov 26%.

Drugače od večine so odgovarjali tisti, ki na spletnih omrežjih še niso poskušali ničesar izbrisati. V 62% so izbrali odgovor »ne«, torej da na spletnih omrežjih niso še nikogar blokirali.

3.23 Strašljiv komentar sli sporočilo

Kot kaže spodnji graf, večina vprašanih še nikoli ni prejela strašljivega komentarja ali sporočila. Bistvene razlike med spoloma ni. Med osnovnošolci in srednješolci so opazne razlike. Le 57% osnovnošolcev je odgovorilo, da tega še niso doživeli, med srednješolci je bilo takih 82% procentov

Graf 21: Strašljiv komentar ali sporočilo

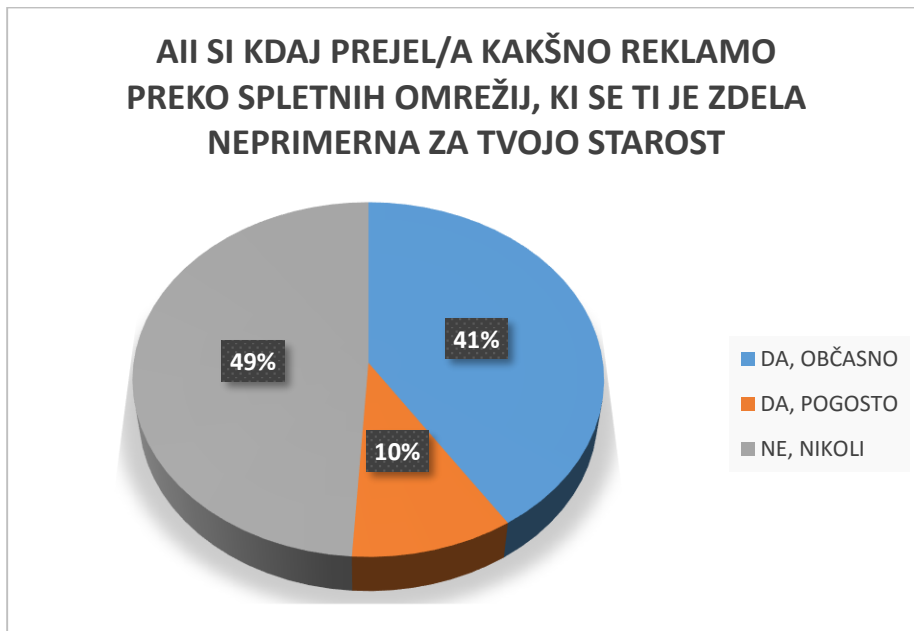
Odgovor, da so večkrat prejeli tak komentar ali sporočilo, so v večjem deležu (22%) izbrali tisti, ki med prijatelje dodajajo vse po vrsti.

Tisti, ki so staršem blokirali dostop, so v manjšem deležu (38%) odgovarjali, da še niso prejeli strašljivega komentarja ali sporočila.

3.24 Neprimerne reklame

Kot kaže spodnji graf, je tukaj pritrtilnih odgovorov več.

Graf 22: Neprimerne reklame

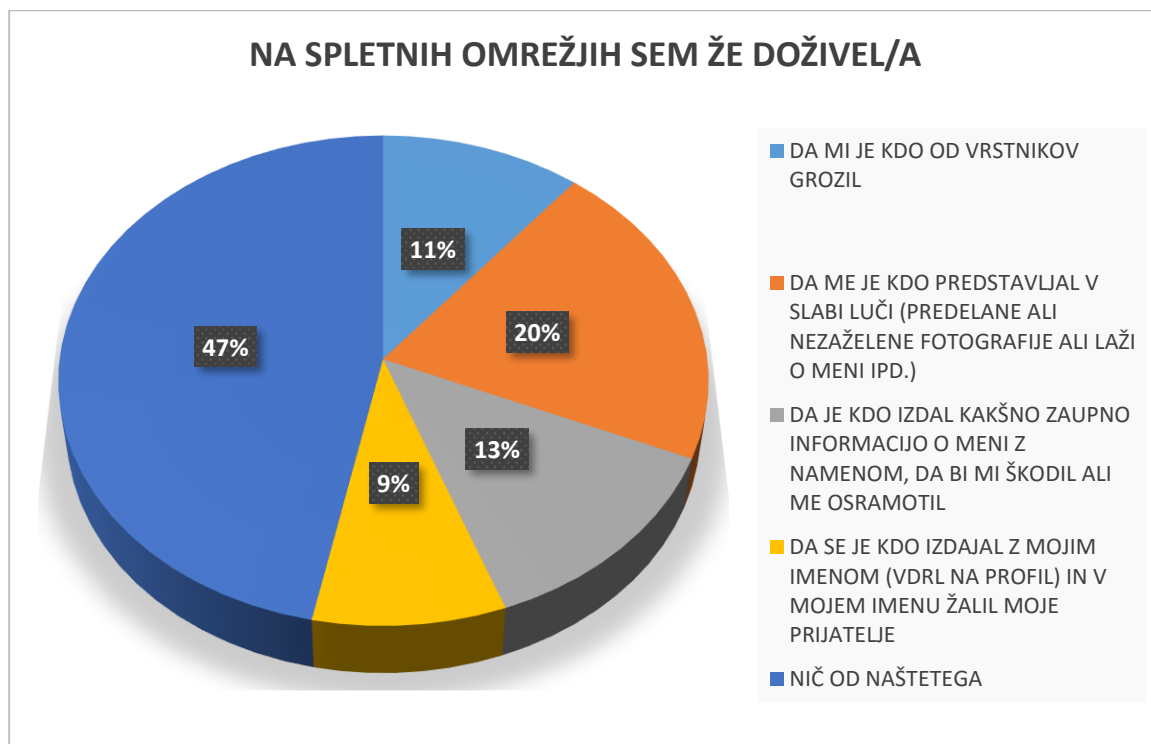

Večjih razlik med spoloma ni opaziti. Nekoliko bolj občutljivi za neprimernost reklam so vprašani iz sedmega in osmega razreda. V povprečju jih je manj (41%) odgovorilo, da še nikoli niso prejeli reklame, neprimerne za svojo starost.

3.25 Negativne izkušnje na spletnih omrežjih

53% anketiranih je že doživelo kaj slabega v komunikaciji na spletnih omrežjih. Spodnji graf prikazuje deleže in vrste slabih izkušenj. Več fantov (17%) je odgovorilo, da jim je kdo od vrstnikov grozil, med dekleti je bilo takih 6%. Odgovori se nekoliko razlikujejo tudi na starost, največje razlike so opazne pri učencih devetega razreda. Kar 74% jih je odgovorilo, da so doživeli eno od naštetih neprijetnih izkušenj.

Graf 23: Negativne izkušnje na spletnih omrežjih

Negativne izkušnje se večajo z pogostostjo uporabe spletnih omrežij. Tisti vprašani, ki manj pogosto uporabljajo omrežja so le v 15% odgovorili, da so na spletu doživeli kaj neprijetnega.

Vprašani, ki med prijatelje na Facebooku dodajajo vse, so v večjem deležu (68%) na spletnih omrežjih že doživeli kaj neprijetnega.

Tisti vprašani, ki pogosteje spreminjajo nastavitve zasebnosti na spletnih omrežjih, v večjem deležu (71%) doživljajo neprijetno komunikacijo. Pri tem so vzrok neprijetne izkušnje, posledica pa večja previdnost uporabnikov pri nastavitvah.

Povezavo lahko najdemo tudi z odgovorom o skrbi za ugled na spletnih omrežjih. 43% tistih, ki jih za ugled ne skrbi, je že doživelo kaj slabega, tako izkušnjo pa je imelo 62% tistih, ki jih za ugled skrbi.

4 ANALIZA REZULTATOV IN PREDLOGI

Z anketo sem raziskoval različne vsebinske sklope. Rezultate ankete sem v tem poglavju zato razdelil po teh sklopih. V vsakem sklopu obravnavam tista vprašanja ankete, ki so povezana z vsebino sklopa in jo pojasnjujejo. Rezultate vsakega vsebinskega sklopa povezujem z rezultati drugih vsebinskih sklopov. Rezultate primerjam tudi z rezultati drugih raziskav, ki so obravnavani v teoretičnem delu naloge. V okviru posamezne vsebine preverim tudi morebitne postavljene hipoteze.

4.1 Razširjenost uporabe spletnih omrežij

Uporaba spletnih omrežij je med mladimi zelo razširjena. Zato sem v prvi hipotezi napisal: menim, da več kot tri četrtine anketiranih uporablja spletna družbena omrežja. Rezultati so celo presegli moja pričakovanja, saj več kot 90% anketiranih uporablja spletna družbena omrežja, zato hipotezo potrjujem.

Nekatere druge raziskave so pokazale nižje deleže uporabe med mladimi, vendar pa so ti še vedno zelo visoki. Raziskava Mladi na netu ¹¹ pravi, da kar 71% mladih uporablja internet, so pa anketirani v tej raziskavi mlajši (11-14 let). Raziskava EU Kids Online ¹³ kaže, da nekaj manj kot 70% mladih uporablja spletna omrežja, vendar pa ta raziskava zajema še nekoliko mlajše anketirane (9-16 let). Glede na to, da rezultati moje ankete kažejo, da je uporaba spletnih omrežij med srednješolci blizu 100%, lahko sklepamo, da razširjenost uporabe narašča s starostjo anketiranih. To lahko delno tudi pojasni razlike med rezultati mojega vprašalnika in zgoraj navedenih raziskav.

4.2 Pogostost uporabe spletnih družbenih omrežij

Rezultati ankete kažejo, da anketirani zelo pogosto uporabljajo spletna omrežja. Kar 88% mladih uporablja spletna omrežja večino svojega prostega časa ali pa nekajkrat na dan. V drugi hipotezi sem menil, da večina anketiranih uporablja spletna omrežja vsakodnevno. Hipotezo potrjujem.

Raziskava EU Kids Online 13 ponuja še dodaten pogled na pogostost uporabe. Ugotavlja, da se povečuje delež tistih mladih, ki spletna omrežja uporabljajo tako zelo pogosto, da zaradi tega že zanemarjajo stike z drugimi ali šolsko delo. Kar 28% anketiranih v moji anketi uporablja spletna omrežja večino svojega prostega časa, kar lahko tudi kaže na prekomerno uporabo. V raziskavi Mladi na netu ¹¹ so vprašani med drugim lahko izbrali odgovor, da so na spletnih omrežjih vsak dan ali pa, da so tam večkrat na dan. Ker je vprašanje zastavljeno drugače kot v moji anketi, rezultatov ni mogoče primerjati, vendar pa tudi raziskava Mladi na netu potrjuje zelo pogosto uporabo spletnih družbenih omrežij.

4.3 Negativne izkušnje pri uporabi spletnih omrežij

V poglavju o kibernetškem nasilju sem opisal različne oblike nasilja v spletnih omrežjih. V svoji anketi sem negativne izkušnje uporabnikov raziskal s vprašanji o tem, ali: so prejeli kaj, kar jih je prestrašilo, so prejeli kakšno neprimerno reklamo, so doživeli na Facebooku kaj neprijetnega ali pa so vprašani koga blokirali na Facebooku.

Slaba tretjina vprašanih je prejela komentar ali sporočilo, ki jih je prestrašilo. Ta delež je precej večji pri osnovnošolcih (43%). To razliko lahko pojasnimo z večjo zrelostjo srednješolcev. Pri tem bi lahko rekli, da mlajši uporabniki pogosto naletijo na vsebine, ki za njihova leta niso primerne. Zato so tudi njihove reakcije bolj čustvene in se bolj pogosto znajdejo v stiski.

To, koliko so uporabniki previdni pri sprejemanju prijateljev, vpliva na njihove negativne izkušnje v komunikaciji. Rezultati kažejo, da tisti, ki nekritično sprejemajo prijatelje, bolj pogosto prejmejo strašljive komentarje ali pa doživijo druge neprijetnosti, kot so grožnje, laži sramotenje, žalitve in podobno.

Delež tistih, ki so že prejeli neprimerno reklamo, je višji (dobra polovica) od deleža tistih, ki jih je kaj prestrašilo. To predstavlja problem predvsem pri mlajših uporabnikih, pri katerih je veliko možnosti, da bodo naleteli na vsebine, ki jim še niso dorasli.

Več kot polovica vprašanih je na spletnih omrežjih že doživela kaj slabega. Bodisi jim je kdo grozil, jih predstavljal v slabi luči, izdal kakšno njihovo zaupno informacijo ali pa vdrl v njihov profil in v njihovem imenu žalil njihove prijatelje. Anketa potrjuje, da je kibernetško nasilje med mladimi še kako prisotno. Med fanti nekoliko izstopajo grožnje. To je po vsej verjetnosti prej posledica bojevite fantovske narave, ki jo lahko opazimo vsak dan, kot pa spleta.

Rezultati raziskave kažejo, da negativne izkušnje pomembno vplivajo na to, koliko so uporabniki zaskrbljeni za svoj ugled. Tisti, ki jih skrbi za ugled, so v večjem deležu odgovarjali, da so imeli negativne izkušnje. Poleg vzgoje in ozaveščanja so tudi praktične izkušnje tiste, ki vplivajo na skrb za ugled in posledično na to, kako uporabljamo spletna omrežja.

Glede na rezultate raziskave negativne izkušnje uporabnikov na spletu torej vodijo do večje previdnosti. Uporabniki lahko določene druge uporabnike na spletnih omrežjih blokirajo in jim onemogočijo dostop do njihovih profilov. Samo dobra desetina vprašanih v anketi je odgovorila, da še nikoli nikogar niso blokirali na spletnih omrežjih. Ta odgovor potrjuje, da imajo anketirani poleg prijetnih tudi veliko neprijetnih izkušenj na spletu.

Rezultati raziskave Mladi na netu ¹¹ kažejo, da je polovica vprašanih prejela nezaželene spolne komentarje. Vprašanje je drugače zastavljeno in primerjava z rezultati moje ankete ni možna. Kljub temu pa lahko ugotovimo, da tudi raziskava Mladi na netu kaže na visok delež neprijetnih izkušenj uporabnikov.

V tretji hipotezi sem menil, da je več kot polovica vprašanih že doživela neprijetne izkušnje na spletnih družbenih omrežjih. Več kot polovica anketiranih je odgovorila, da je prejela neprimerno reklamo. Več kot polovica je tudi že doživela na spletnih omrežjih kaj neprijetnega (grožnje, laži ipd.). Le na vprašanje o strašljivem komentarju ali sporočilu je pritrdilno odgovorila manj kot polovica vprašanih, vendar pa je bil tudi tu ta delež pri mlajših večji (43%). Na vprašanje o blokadah drugih uporabnikov je pritrdilno odgovorilo kar 90% vprašanih, to pa posredno tudi nakazuje na njihove negativne izkušnje. Gledano v celoti zato potrjujem hipotezo.

4.4 Vloga staršev in šole

Vključevanje staršev v aktivnosti vprašanih na spletnih omrežjih sem preverjal s vprašanjema o: odnosu s starši na Facebooku ter nadzorom staršev nad aktivnostmi na spletnih omrežjih nasploh.

Več kot polovica vprašanih osnovnošolcev s starši bodisi ne komunicira, bodisi jim blokira dostop ali pa njihovi starši ne uporabljajo Facebooka. Skoraj dve tretjini staršev pusti vprašanim popolno svobodo na spletnih omrežjih. Pri osnovnošolcih je nadzora več, saj je takih staršev 57%, kljub temu pa je ta raven nadzora zelo nizka.

Četrta hipoteza se glasi: Menim, da več kot polovica staršev ne nadzira in se ne vključuje v aktivnosti njihovih otrok na spletnih družbenih omrežjih. Zgoraj navedeni rezultati hipotezo potrjujejo.

Primerjava rezultatov z raziskavo Kids Online ¹⁰ kaže na to, da je stopnja nadzora med starši anketiranih otrok iz različnih evropskih držav nižja. Le četrtnina staršev se poslužuje različnih metod nadzora. Raziskava Mladi na netu ¹¹ ugotavlja, da slaba polovica mladih do interneta dostopa iz svoje sobe. Ta podatek sicer ne odgovori neposredno na vprašanje o nadzoru staršev, je pa možno sklepati, da je v takem primeru nadzor manjši.

Rezultati, ki kažejo na to, da je nadzor staršev precej nizek, ne presenečajo. Starši danes namreč veliko težje nadzirajo aktivnosti mladih na spletnih omrežjih. Mladi imamo dostop do spleta iz svojih mobilnih telefonov, do brezplačnega brezžičnega spleta pa tudi ni težko priti. Starši pa lahko kljub temu odigrajo veliko vlogo pri tem, da otroke naučijo pametne uporabe spletnih omrežij, jim predstavijo nevarnosti in načine, kako se jih izogniti. Raziskava EU Kids Online ¹⁰ pove, da dve tretjini staršev otrokom posredujejo nasvete o tem, kako naj uporabljajo spletna omrežja.

Želel sem izvedeti, kaj menijo anketirani o vlogi staršev pa tudi šole pri informiranju o nevarnostih na spletu. Anketirane sem vprašal, kdo naj bi bil po njihovem mnenju odgovoren za to, da jim predstavi splošne nevarnosti na spletnih omrežjih. Anketirani so lahko izbirali med starši, šolo, lahko so izbrali odgovor, da za to poskrbijo sami ali pa, da jih nevarnosti sploh ne zanimajo. Približno 60% anketiranih je menilo, da morajo za to poskrbeti kar sami,

večjih razlik pri tem med osnovnošolci in srednješolci ne opazimo. Slaba tretjina srednješolcev je menila, da bi morala imeti veliko vlogo šola, takega mnenja pa je bilo le 13% osnovnošolcev. Petina teh je izbrala starše. Razlike lahko pripišemo večji samostojnosti srednješolcev v anketi, ki se po letih že bližajo odrasli dobi in se njihovo zanašanje na starše počasi zmanjšuje.

4.5 Kje bi mladi iskali pomoč

Negativnih izkušenj na spletnih omrežjih med mladimi ni malo. Pomembno je, da se stiske mladih rešujejo učinkovito. Odrasli lahko pomagajo le, če so seznanjeni s težavami mladih. Zato me je zanimalo, na koga bi se mladi anketirani najprej obrnili, če bi bili nadlegovani na spletnih omrežjih. Tri četrtnine anketiranih bi se obrnilo na starše ali pa prijatelje. V peti hipotezi

sem menil, da bi se večina anketiranih najprej obrnila na starše ali pa prijatelje, če bi bili nadlegovani na spletnih omrežjih. Hipotezo potrjujem.

Osnovnošolci se bolj zanašajo na starše, kar zaradi njihove starosti ne preseneča. Bolj poredko bi se tudi obrnili na organe pregona. Med osnovnošolci je preveč takih, ki bi težave zadržali zase (dobra desetina). Bolj aktivna vloga staršev in šole bi lahko delež takih še precej znižala.

4.6 Skrb za varnost

Skrb uporabnikov za varnost sem raziskoval s vprašanji o: pomenu varnosti in zaščite, o načinu sklepanja prijateljstev na Facebooku, prepričanju o varnosti objav podatkov ter vrstah objavljenih podatkov.

Stopnja zavedanja o pomenu varnosti in zaščite je med anketiranimi precej visoka (88%). Z rezultati kljub temu ne moremo biti popolnoma zadovoljni. Še vedno je 13% takih, ki jim je za varnost bodisi vseeno ali pa se jim zdi nepomembna. Med osnovnošolci je takih več kot med srednješolci.

Anketirani sicer objavljajo najrazličnejše podatke o sebi, vendar pa so previdni pri objavi naslova (samo 1%), kar je razveseljujoč podatek. Tudi telefonsko številko objavljajo precej bolj poredko. Podobni so tudi rezultati raziskave med študenti Univerze v Kanadi 15. Tudi tu so študentje svoj naslov objavljali redko (4%).

Zavedanje o varnosti močno vpliva na to, kako mladi uporabljajo spletna omrežja. Rezultati kažejo, da so tisti, ki jim za varnost ni vseeno, bolj previdni pri dodajanju prijateljev na Facebooku. Taki uporabniki tudi bolj pogosto uporabljajo zasebne nastavitve. Tisti anketirani, ki jim varnost ni pomembna, bi tudi v prevelikem odstotku (40%) svoje težave reševali kar sami. Iz tega lahko sklepamo, da ustrezno izobraževanje mladih v zvezi s pastmi spletnih omrežij lahko poveča njihovo previdnost pri uporabi in varnost na spletnih omrežjih.

Dve tretjini anketiranih menita, da na spletu ni varno objavljati fotografij in podatkov, kar je dobro. Še vedno pa je preveč takih, ki so prepričani, da je to varno. Pomembno je, da se tako doma kot v šoli temu posveti več pozornosti. Prepričanje mladih o varnosti namreč odločilno vpliva na to, kako uporabljajo spletna omrežja. Tisti, ki menijo, da je objavljanje varno, bolj pogosto objavljajo svoj naslov. To jih izpostavlja večji nevarnosti. Tudi tisti, ki med prijatelje

na Facebooku sprejemajo vse, so bolj prepričani, da so objave varne. Tisti, ki so prepričani o varnosti objav, tudi v precej manjšem deležu uporabljajo zasebne nastavitve. Med njimi je tudi več takih, ki se za nastavitve zasebnosti sploh ne zanimajo in jih posledično nikoli ne spreminjajo.

Vključevanje staršev v aktivnosti mladih na spletnih omrežjih je zelo pomembno. To kažejo tudi rezultati analize. Anketirani, ki jim starši redno preverjajo profil so bili v veliki meri prepričani, da objava ni varna.

V šesti hipotezi sem zapisal, da menim, da se več kot polovici vprašanih varnost zdi zelo pomembna ali pomembna. Kot sem zapisal v tem poglavju, so anketirani na vprašanje o pomenu varnosti v veliki večini izbrali odgovor, da je varnost pomembna ali zelo pomembna. Da tako res mislijo, so dokazali tudi z odgovori o tem, kaj objavljajo. Pri teh najdemo veliko previdnosti pri konkretnih podatkih o naslovu. Velika večina tudi meni, da na spletnih omrežjih ni varno objavljati podatkov, kar pomembno vpliva na to, koliko so previdni pri uporabi spletnih omrežij. Rezultati tako potrjujejo hipotezo.

4.7 Skrb za zasebnost

Skrb uporabnikov za zasebnost sem raziskoval s vprašanji o: nastavitvah zasebnosti, preverjanju nastavitve zasebnosti, zanimanju za splošne pogoje uporabe, o načinu sklepanja prijateljstev ter številu prijateljev. Vprašanja so se nanašala na Facebook. Kljub temu pa lahko odgovore (s prilagoditvami na značilnosti posameznih omrežij) uporabimo pri presoji odnosa do zasebnosti na spletnih omrežjih na splošno. Facebook je namreč po podatkih te raziskave najbolj pogosto uporabljano omrežje. Tudi raziskava EU Kids Online 10 kaže na to, da je Facebook najbolj pogosto uporabljano spletno omrežje med mladimi.

Anketirani svoje objave delijo z velikim številom prijateljev. Dobra polovica mladih ima celo več kot 400 prijateljev. Mladi na spletu objavljajo najrazličnejše podatke o sebi, tako slike, interese, svoje aktivnosti in podobno. Stopnja njihove zasebnosti je zato manjša kot pri tistih, ki spletnih omrežij ne uporabljajo.

Polovica vprašanih uporablja nastavitve zasebnosti z oznako zasebno. Delež tistih, ki uporabljajo oznako javno, je v celotnem vzorcu sicer nizek (11%), vendar pa je previsok delež takih med osnovnošolci (približno petina). Med srednješolci je precej več tistih, ki uporabljajo zasebne in

manj tistih, ki uporabljajo javne nastavitve. Izjema so le najmlajši osnovnošolci, med katerimi le 5% uporablja javne nastavitve. Glede na to, da gre za najmlajše anketirane osnovnošolce, je to po vsej verjetnosti posledica vpliva staršev na nastavitve zasebnosti. Primerjava s podatki raziskave EU Kids Online 10 kaže, da je delež tistih, ki uporabljajo javne nastavitve, pri udeležencih raziskave med mladimi v različnih evropskih državah višji in dosega 30%. Podatki niso popolnoma primerljivi, saj obravnava evropska raziskava otroke v starosti od 9 do 16 let. Če primerjamo te rezultate še z rezultati raziskave med slovenskimi študenti 14, ugotovimo, da je bil delež tistih študentov, ki so uporabljali javne nastavitve, le nekoliko nižji (10%). Bolj previdni pa so ameriški študenti v raziskavi v Chicagu 3, ki precej več uporabljajo zasebne nastavitve, javne nastavitve pa uporablja le 2% študentov.

Skrb za nastavitve zasebnosti vpliva na to, kako pogosto si uporabniki spreminjajo te nastavitve. Delež tistih, ki to počnejo tedensko ali pa vsaj mesečno, je nizek (14%). Bistveno večji delež srednješolcev to počne redno.

Rezultati kažejo, da zanimanje za splošne pogoje uporabe ne kaže nujno na odnos do zasebnosti. Kljub temu, da veliko število anketiranih ni prebralo splošnih pogojev uporabe, njihova skrb za zasebnost ni majhna. Splošni pogoji so zelo dolgi in suhoparno zapisani, pri tem uporabljajo pravniški jezik, ki mladim ni blizu. Zaradi tega samo iz dejstva, da uporabnik ni prebral splošnih pogojev uporabe, ne moremo sklepati o njegovem odnosu do zasebnosti.

Previdnost uporabnikov se ne kaže samo v nastavitvah zasebnosti ampak tudi v tem, kako uporabniki dodajajo prijatelje. Bolj previdni uporabljajo zasebne nastavitve in so tudi bolj kritični pri dodajanju prijateljev. Rezultati kažejo, da sicer večina anketiranih med prijatelje povabi samo tiste, ki jih pozna, kljub temu pa je še vedno 12% takih, ki nekritično sprejemajo vsa povabila za prijateljstva. Srednješolci so pri tem bolj previdni kot osnovnošolci.

Na podlagi opisanih rezultatov v sklopu skrbi za zasebnost lahko potrdim sedmo hipotezo, ki se glasi: Menim, da anketirani srednješolci bolj skrbijo za zasebnost na spletnih omrežjih kot osnovnošolci. Zavedanje o pomenu zasebnosti med osnovnošolci ni na zadovoljivi ravni, zato bo treba v prihodnosti še veliko narediti za njihovo boljšo informiranost in ozaveščenost.

4.8 Skrb za ugled

Skrb uporabnikov za ugled sem raziskal s vprašanji o tem: ali uporabnike skrbi za njihov ugled na spletnih omrežjih, ali uporabniki menijo, da lahko objave vplivajo na njihovo poklicno kariero ter ali so uporabniki že poskušali kaj izbrisati na profilu. Rezultati ankete kažejo, da več kot tri četrtine vprašanih skrbi za svoj ugled in meni, da objave vplivajo na njihovo poklicno pot. Skrb za ugled vpliva tudi na to, ali poskušamo svoj profil urejati in ga izboljševati tako, da brišemo različne objave. Blizu 90% anketiranih je odgovorilo, da je to že počelo. To potrjuje trditve anketiranih, da jih skrbi za ugled danes in v prihodnosti. V osmi hipotezi sem menil, da večini anketiranih ni vseeno za njihov ugled na spletnih družbenih omrežjih. Rezultati potrjujejo hipotezo.

Delež tistih, ki jim ni vseeno za ugled, je sicer visok, kljub temu pa je še vedno preveč tistih, ki jih ne skrbi za ugled na omrežjih. Prav tako opazimo, da večjo skrb za ugled izražajo starejši anketirani. Ti imajo več izkušenj z uporabo spletnih omrežij ter tudi bolj zrel pogled na svet. Skrb anketiranih za njihov ugled na spletnih omrežjih in njihovo mnenje o vplivu objav na poklicno pot močno vplivata na to, kako mladi uporabljajo spletna omrežja. Pri osnovnošolcih je zato zelo pomembno, da so jim na razpolago različne informacije o pasteh spletnih omrežij. Vloga staršev in šole je ključna pri dvigu zavesti osnovnošolcev o tem, kako lahko njihove aktivnosti na spletnih omrežjih vplivajo na njihov ugled. Pri fantih je to še celo nekoliko bolj pomembno, saj rezultati ankete kažejo, da so veliko manj zaskrbljeni za svoj ugled kot dekleta in precej manj aktivni pri urejanju in brisanju objav.

4.9 Nadzor nad objavljenimi podatki

V prvem poglavju sem pokazal, da so danes vse bolj pogoste razprave o nadzoru uporabnikov nad podatki, ki jih zbirajo spletna omrežja. Pri tem se pod vprašaj postavlja prodaja teh podatkov za marketinške namene. Veliko pozornosti pa se tudi posveča posredovanju podatkov različnim vladnim institucijam. Razvijajo se novi programi, ki nudijo več nadzora uporabnikov nad podatki in omogočajo uporabnikom dokončen izbris podatkov. Spreminja se tudi zakonodaja. Anketirane sem zato vprašal, ali mislijo, da spletna omrežja njihove podatke posredujejo drugim podjetjem ali institucijam za marketinške in druge namene. Skoraj 90% vprašanih je odgovorilo pritrdilno. Nekaj manj kot dve tretjini je takih, ki jih to zelo moti, več med srednješolci kot med osnovnošolci. V deveti hipotezi sem menil, da manj kot polovica

anketiranih meni, da lahko spletna omrežja njihove podatke posredujejo različnim podjetjem in institucijam za marketinške in druge namene. Na podlagi rezultatov analize to hipotezo zavrnem.

Iz teh rezultatov ocenjujem, da bo prihodnost verjetno res prinesla nove pristope k varnosti podatkov. Ponudba programov se bo prilagajala zahtevam potrošnikov in iz rezultatov lahko sklepamo, da bodo te zahteve šle v smer večjega nadzora uporabnikov nad podatki. Uporabniki bodo imeli na razpolago omrežja, na katerih bodo lahko dokončno brisali svoje objave tako, da jih ne bo mogoče več priklicati v uporabo iz podatkovnih baz spletnih omrežij.

5 ZAKLJUČEK

S vprašanji iz prve hipoteze sem ugotovil, da več kot 90% mladih uporablja spletna družbena omrežja. Rezultati so presegli moja pričakovanja. Uporaba spletnih omrežij med anketiranimi srednješolci je še večja in dosega skoraj 100%, zato lahko sklepamo, da razširjenost uporabe narašča s starostjo.

Ugotovil sem tudi, da 88% mladih uporablja spletna omrežja večino svojega prostega časa ali pa nekajkrat na dan. Kar 28% mladih, vključenih v mojo anketo uporablja spletna omrežja večino svojega prostega časa, kar nakazuje na prekomerno uporabo, zaradi katere mladi morda zanemarjajo druženje in stike, šolsko delo ipd.. Zato bi bilo zanimivo s posebno raziskavo preučiti, kolikšen delež mladih danes spletna omrežja uporablja v zdravih mejah.

V anketi sem raziskoval tudi negativne izkušnje mladih na spletnih omrežjih. Postavil sem hipotezo, da je več kot polovica vprašanih že doživela neprijetne izkušnje na spletnih družbenih omrežjih. Hipotezo sem na osnovi rezultatov potrdil. Več kot polovica anketiranih je namreč odgovorila, da je prejela reklamno sporočilo, ki ni bilo primerno za njihovo starost. To je še posebej pereče pri mlajših uporabnikih, pri katerih je veliko možnosti, da bodo naleteli na vsebine, ki jim še niso dorasli. Več kot polovica je tudi že doživela na spletnih omrežjih kaj neprijetnega (grožnje, laži, izdaja zaupnih informacij, blatenje ipd.). Na vprašanje o strašljivem komentarju ali sporočilu je pritrdilno odgovorila manj kot polovica vprašanih, vendar pa je bil tudi tu ta delež pri mlajših večji (43%). Na negativne izkušnje posredno kaže tudi uporaba blokad, s katerimi preprečimo določenim uporabnikom komuniciranje z nami in spremljanje našega profila. Uporaba blokad je med vprašanimi zelo pogosta, saj je na vprašanje o blokadah pritrdilno odgovorilo kar 90% vprašanih. Hipotezo o negativnih izkušnjah zato potrjujem.

Rezultati kažejo tudi, da previdnost pri sprejemanju prijateljev vpliva na negativne izkušnje uporabnikov. Tisti, ki nekritično sprejemajo med prijatelje na spletnih omrežjih vse, bolj pogosto prejemajo strašljive komentarje ali pa doživijo druge neprijetnosti, kot so grožnje ipd.. Negativne izkušnje pomembno vplivajo na to, koliko so uporabniki zaskrbljeni za svoj ugled. Tisti, ki jih skrbi za ugled, so v večjem deležu odgovarjali tudi, da so že imeli negativne izkušnje.

Podatki moje raziskave kažejo, da več kot polovica vprašanih osnovnošolcev s starši bodisi ne komunicira, bodisi jim blokira dostop ali pa njihovi starši ne uporabljajo Facebooka. Skoraj dve

tretjini staršev pusti vprašanim popolno svobodo na spletnih omrežjih. Pri osnovnošolcih je nadzora več, saj je takih staršev 57%, kljub temu pa je ta raven nadzora zelo nizka. V četrti hipotezi sem menil, da več kot polovica staršev ne nadzira in se ne vključuje v aktivnosti njihovih otrok na spletnih omrežjih. Na podlagi rezultatov hipotezo potrjujem.

Rezultati, ki kažejo na to, da je nadzor staršev precej nizek, ne presenečajo. Starši namreč danes mnogo težje nadzirajo aktivnosti mladih na spletu, saj mladi do njega dostopajo preko svojih mobilnih telefonov. Tudi brezplačno brezžično omrežje je na voljo na vsakem koraku. Starši pa lahko kljub temu odigrajo ključno vlogo tako, da otroke naučijo, kako uporabljati spletna omrežja in jih posvarijo pred nevarnostmi na njih.

Raziskoval sem tudi, kdo naj bi bil po mnenju anketiranih odgovoren za to, da jim predstavi splošne nevarnosti na spletnih omrežjih. Rezultati raziskave kažejo, da kar 60% anketiranih meni, da bi se o varnosti morali pozanimati sami. Večjih razlik glede na starost ni bilo zaznati. Slaba tretjina srednješolcev je menila, da bi morala imeti veliko vlogo šola, takega mnenja pa je bilo le 13% osnovnošolcev. Petina teh je izbrala starše. Razlike lahko pripišemo večji samostojnosti srednješolcev v anketi, ki se po letih že bližajo odrasli dobi in se njihovo zanašanje na starše počasi zmanjšuje.

Anketirane sem vprašal tudi, na koga bi se najprej obrnili v primeru, da bi bili nadlegovani na spletnih omrežjih. Tri četrtine anketiranih bi se najprej obrnilo na starše ali pa prijatelje. Osnovnošolci se bolj zanašajo na starše, bolj poredko bi se tudi obrnili na organe pregona. Med osnovnošolci je preveč takih, ki bi težave zadržali zase (dobra desetina). Da bi se ta delež zmanjšal, bo potrebna še bolj aktivna vloga staršev pa tudi šole. V peti hipotezi sem menil, da bi se večina anketiranih najprej obrnila na starše ali pa prijatelje, če bi bili nadlegovani na spletnih omrežjih. Hipotezo sem potrdil.

V šesti hipotezi sem zapisal, da menim, da se več kot polovici vprašanih varnost zdi zelo pomembna ali pomembna. Stopnja zavedanja o pomenu varnosti in zaščite na spletnih omrežjih je med anketiranimi zelo visoka (88%). Med osnovnošolci je takih, ki se za varnost ne zmenijo ali pa mislijo, da je nepomembna, več kot pri srednješolcih. Anketirani so na vprašanje o pomenu varnosti v veliki večini izbrali odgovor, da je varnost pomembna ali zelo pomembna. Da tako res mislijo, so dokazali tudi z odgovori o tem, kaj objavljajo. Mladi so kar previdni pri objavi določenih podatkov na spletnih omrežjih. Le 1% odgovorov o objavah anketiranih na spletnih omrežjih je vseboval tudi naslov in ulico, v kateri živijo. Velika večina tudi meni, da

na spletnih omrežjih ni varno objavljati podatkov, kar pomembno vpliva na to, koliko so previdni pri uporabi spletnih omrežij. Rezultati tako potrjujejo hipotezo.

Pa vendar bi bila lahko stopnja zavedanja o varnosti na spletnih omrežjih med mladimi še precej višja. Rezultati kažejo, da so tisti, ki jim za varnost ni vseeno, bolj previdni pri dodajanju prijateljev na Facebooku. Taki uporabniki tudi bolj pogosto uporabljajo zasebne nastavitve. Tisti anketirani, ki jim varnost ni pomembna, bi v prevelikem odstotku (40%) svoje težave reševali kar sami. Tudi mnenje anketiranih o tem, ali je varno objavljati podatke na spletnih omrežjih, močno vpliva na to, kako uporabljajo ta omrežja. Dve tretjini anketiranih menita, da na spletu ni varno objavljati svojih fotografij in podatkov. Je pa še vedno preveč takih, ki menijo, da je to varno. Tisti, ki menijo, da so objave varne, bolj pogosto objavljajo svoj točen naslov, kar jih izpostavlja večji nevarnosti. Tudi tisti, ki med prijatelje sprejemajo vse, so bolj prepričani, da so objave varne. Tisti, ki so prepričani o varnosti objav, tudi v manjšem deležu uporabljajo zasebne nastavitve, med njimi pa je več takih, ki se za nastavitve zasebnosti sploh ne zanimajo. Zavedanje o varnosti torej močno vpliva na to, kako mladi uporabljajo spletna omrežja. Zato je pomembno ustrezno ozaveščanje mladih v zvezi s pastmi spleta, ki bo dvignilo raven zavedanja mladih o varni uporabi spletnih omrežij.

S sedmo hipotezo sem raziskoval skrb uporabnikov za zasebnost. Postavil sem vprašanja o nastavitvah zasebnosti, preverjanju teh nastavitvev, zanimanju za splošne pogoje uporabe, načinu sklepanja prijateljstev in številu prijateljev. Vprašanja so se nanašala na Facebooka. Facebook je danes še vedno najbolj pogosto uporabljeno spletno omrežje med mladimi, kar so potrdili tudi rezultati moje ankete. Zato sem ocenil, da na osnovi odgovorov na zgornja vprašanja o uporabi Facebooka, lahko posplošim rezultate tudi na spletna omrežja nasploh. V sedmi hipotezi sem zapisal, da menim, da anketirani srednješolci bolj skrbijo za zasebnost na spletnih omrežjih kot osnovnošolci. V nadaljevanju navajam rezultate, na podlagi katerih potrjujem hipotezo.

Rezultati kažejo, da dobra polovica anketiranih deli svoje objave z več kot 400 prijatelji. Stopnja njihove zasebnosti je zato gotovo manjša od tistih, ki spletnih omrežij ne uporabljajo. Polovica anketiranih uporablja nastavitve zasebnosti z oznako zasebno. Kar ena petina osnovnošolcev uporablja oznako javno, kar je zaskrbljujoče. Med srednješolci je več tistih, ki uporabljajo zasebne nastavitve. Delež tistih, ki si redno (tedensko ali mesečno) spreminjajo nastavitve zasebnosti je zelo nizek (14%). Bistveno večji delež srednješolcev to počne redno.

Raziskava kaže tudi, da iz podatkov o zanimanju za splošne pogoje uporabe ne moremo sklepati o odnosu do zasebnosti. To lahko verjetno pripišemo njihovem obsegu in suhoparnemu jeziku, zaradi katerega se mladi izogibajo tega branja. Skrb za zasebnost se odraža tudi v načinu sklepanja prijateljstev. Večina anketiranih med prijatelje sprejema samo tiste, ki jih pozna, še vedno pa je 12% takih, ki niso prav nič izbirčni. Srednješolci so pri tem bolj previdni kot osnovnošolci.

Podatki moje raziskave kažejo, da je visok delež tistih, ki jih skrbi za ugled in menijo, da objave vlivajo na njihovo poklicno pot. Takih je tri četrtine. V osmi hipotezi sem zapisal, da večini anketiranih ni vseeno za njihov ugled na spletnih družbenih omrežjih. Rezultati potrjujejo hipotezo. Skrb za ugled vpliva na to, ali anketirani urejajo svoj profil in so že poskušali kaj zbrisati z njega. Takšnih je bilo med anketiranci kar 90%, kar potrjuje njihovo skrb za ugled. Podatki raziskave kažejo tudi na to, da je skrb za ugled na spletnih omrežjih pri starejših anketiranih večja. Pomembna ugotovitev je tudi to, da fante manj skrbi za ugled in manj pogosto brišejo in si urejajo svoje objave. Skrb za ugled vpliva na to, kako anketirani uporabljajo spletna omrežja, zato je še posebej pri mlajših uporabnikih pomembno, da jim je na razpolago več informacij o prednostih in slabostih ter pasteh spleta. Vloga staršev pa tudi šole je tu ključna.

Danes so vse bolj pogoste razprave o nadzoru uporabnikov nad podatki, ki jih zbirajo spletna omrežja. Pri tem se pod vprašaj postavlja prodaja teh podatkov za marketinške namene, pa tudi posredovanje podatkov različnim vladnim institucijam. Anketirane sem zato vprašal, ali mislijo, da spletna omrežja njihove podatke posredujejo drugim podjetjem ali institucijam za marketinške in druge namene. Skoraj 90% vprašanih je odgovorilo pritrdilno. Nekaj manj kot dve tretjini je takih, ki jih to zelo moti, več med srednješolci kot med osnovnošolci. V deveti hipotezi sem menil, da manj kot polovica anketiranih meni, da lahko spletna omrežja njihove podatke posredujejo različnim podjetjem in institucijam za marketinške in druge namene. Na podlagi rezultatov analize to hipotezo zavrnem.

Nadzor nad podatki, ki jih objavljamo, bomo lahko v prihodnosti imeli le, če nam bo informacijska tehnologija to omogočila. To, koliko zasebnosti bomo imeli na spletnih omrežjih, bo odvisno tudi od nas uporabnikov in od naše želje po zasebnosti. Iz rezultatov ankete ocenjujem, da je ta želja prisotna in da bo prihodnost zato prinesla nove pristope k varnosti podatkov. Ponudba programov se bo prilagajala zahtevam nas potrošnikov, ki bodo šle v smer

našega večjega nadzora nad podatki. Preživela bodo lahko le tista obstoječa spletna omrežja, ki se bodo temu znala pravočasno prilagoditi in spremeniti svoj način dela.

Menim, da sem v svoji nalogi dosegel zastavljene cilje, bilo pa bi zanimivo razširiti raziskavo na vzorcu mladih iz celotne Slovenije. Zavedam se, da sem presegel predviden obseg naloge, vendar je bila tematika tako zanimiva, da se mi je zdelo potrebno predstaviti rezultate študij, ki sem jih našel. Poleg tega pa sem v anketnem vprašalniku zastavil veliko vprašanj, ki sem jih poskušal analizirati in rezultate primerjati z že obstoječimi raziskavami.

6 DRUŽBENA ODGOVORNOST

Pri svojem delu sem upošteval družbeno odgovornost z vidika varstva podatkov, saj sem odgovore na anketna vprašanja uporabil zgolj za raziskovalne namene. Družbena odgovornost pa se kaže tudi pri izboru vsebine, saj je čedalje večje število mladih vključenih v spletna omrežja in je vprašanje varnosti vedno bolj aktualno. Pomembno je, da se tudi šola, v katero smo vključeni zaveda tega problema in nas v tem smislu vzgaja in izobražuje. Tematika je tako resna, da je premalo to skrb prepustiti staršem.

Ob pisanju svoje raziskovalne naloge sem se veliko naučil, zato bom poskušal predlagati vodstvu šole, da organizira različne delavnice in predavanja strokovnjakov na to tematiko, saj bo s tem pokazala skrb in odgovornost za mladoletne. Mladi smo še premalo izkušeni, zato je dobro, da nam šola predstavi, da je varnost na spletnih straneh osnova vsake pravne države, saj se s tem zaščitijo človekove pravice. O tem bi morali slišati otroci povsod po svetu, saj je internet globalen in bi bilo potrebno varnost zagotoviti v okviru mednarodnih pravil.

7 LITERATURA IN VIRI

1. BBC, (2014). Facebook, Google and Personal Data: What's Yours Worth?, Pridobljeno na <http://www.bbc.com/future/story/20140509-how-much-is-your-facebook-worth>, dostop 19.11.2015
2. BloombergBusiness, (2010). Go Ahead, Facebook, Sell That Data, Pridobljeno na http://www.bloomberg.com/bw/technology/content/may2010/tc20100526_720314.htm, dostop 19.11.2015
3. Boyd, D., Hargittai, E., (2010). Facebook Privacy Settings: Who Cares? First Monday, 15(8). Pridobljeno na <http://firstmonday.org/article/view/3086/2589>, dostop 15.1.2016
4. Gartner, (2015). About Gartner, Pridobljeno na <http://www.gartner.com/technology/about.jsp>, dostop, 14.1.2016
5. Global, Izbor najboljših člankov iz svetovnega tiska, (2015). Digitalna zasebnost, avgust 2015.
6. Huffington Post, (2012). Facebook Takes Another Shot At Sponsored Stories Suit Settlement, Pridobljeno na http://www.huffingtonpost.com/2012/11/16/facebook-sponsored-stories-suit-_n_2140659.html, dostop 19.11.2015
7. Klančnik A.T., (2015). Intenet: mladostniki, nasilje in trendi – vse več skupnih izzivov, Gradivo seminarja Pasti mladostništva v organizaciji Zveze prijateljev mladine Slovenije 10.9.2015
8. Kowalski R.M., Limber S.P., Agatston P.W., (2008). Cyber Bullying: Bullying in the Digital Age. Malden, MA: Wiley Blackwell.
9. Lampe, C., Ellison, N.B., Steinfield, C., (2008). Changes in use and perception of Facebook. 2008 Conference on Computer-Supported Cooperative Work (CSCW 2008) (pp. 721-730). New York: ACM. Pridobljeno na <https://www.msu.edu/~nellison/LampeEllisonSteinfeld2008.pdf>, dostop 15.1.2015
10. Livingstone, S. et tal. (2014). Children's online risks and opportunities: Comparative findings from EU Kids Online and Net Children Go Mobile, Pridobljeno na http://eprints.lse.ac.uk/60513/1/_lse.ac.uk_storage_LIBRARY_Secondary_libfile_shared_repository_Content_EU%20Kids%20Online_EU%20Kids%20Online-Children%27s%20online%20risks_2014.pdf, dostop 11.1.2015.
11. Lobe, B., Muha, S. (2011). Internet v vsakdanjem življenju slovenskih otrok in mladostnikov. Prvo poročilo raziskave Mladi na netu, Ljubljana, Univerza v Ljubljani, Fakulteta za družbene vede, Center za metodologijo in informatiko.
12. MIT Technology Review, (2012). Facebook Starts Sharing What It Knows about You, Pridobljeno na <http://www.technologyreview.com/view/429328/facebook-starts-sharing-what-it-knows-about-you/>, dostop 19.11.2015
13. MIT Technology Review, (2014). Sell Your Personal Data for \$8 a Month, Pridobljeno na <http://www.technologyreview.com/news/524621/sell-your-personal-data-for-8-a-month/>, dostop 19.11.2015
14. Nemeč, L., Brumen B., Welzer Družovec T., Holbl M., (2011). Privacy awareness among students whilst using the social networking site Facebook, Fakulteta za elektrotehniko, računalništvo in informatiko, Univerza v Mariboru.

15. Nemeč, L., Holbl M., Welzer Družovec T., (2011). Zavedanje uporabnikov o zasebnosti ob uporabi socialnega omrežja Facebook, Fakulteta za elektrotehniko, računalništvo in informatiko, Univerza v Mariboru, Dnevi slovenske informatike 2011, Portorož, april 2011.
16. Reuters, (2015). Gartner Inc. (IT). Pridobljeno na <http://www.reuters.com/finance/stocks/companyProfile?rpc=66&symbol=IT>, dostop, 14.1.2016
17. Statistični urad RS, (2015). Uporaba interneta v gospodinjstvih in pri posameznikih, podrobni podatki, Slovenija, 2015, 1. december 2015, Pridobljeno na <http://www.stat.si/StatWeb/prikazi-novico?id=5627&idp=10&headerbar=8>, dostop 14.1.2016
18. The Wall Street Journal, (2012). Selling You on Facebook. Pridobljeno na <http://www.wsj.com/articles/SB10001424052702303302504577327744009046230>, dostop 19.11.2015
19. Washington Times, (2015). European Data Sharing Pact With US Ruled Invalid, Pridobljeno na http://www.washingtontimes.com/news/2015/oct/6/top-eu-court-rules-data-sharing-pact-with-us-inval/?utm_source=RSS_Feed&utm_medium=RSS, dostop 19.11.2015
20. Završnik, A., Sedej, A. (2012). Spletno in mobilno nadlegovanje v Sloveniji, Ljubljana, Revija za kriminalistiko in kriminologijo, Ljubljana 63, 4, s. 263-280.
21. Žakelj, T., (2013). Nasilje med mladimi v kibernetnem prostoru: neraziskanost pojava v Sloveniji, Družboslovne razprave, XXIX (2013), 74: 107-123

PRILOGA: Anketni vprašalnik

Pozdravljeni!

Sem učenec 9. razreda in pripravljam raziskovalno nalogo o varnosti posameznika na spletnih družbenih omrežjih. Tvoje sodelovanje je zelo pomembno za mojo raziskovalno nalogo, zato te prosim za iskrene odgovore, saj je anketa anonimna.

Hvala za vaše sodelovanje!

1. Spol:

- Moški.
- Ženski.

2. Kateri razred ali letnik obiskuješ?

- 7. razred
- 8. razred
- 9. razred
- 3. letnik
- 4. letnik

3. Ali uporabljaš spletna družbena omrežja (kot so Facebook, Instagram, Twitter, Google+ ipd.)?

- Da.
- Ne.

4. Katero od navedenih spletnih družbenih omrežij uporabljaš?

Možnih je več odgovorov

- Facebook.
- Instagram.
- Twitter.
- Google+.
- Ask.fm.
- Drugo.

5. Kako pogosto si na spletnih omrežjih?

- Večino svojega prostega časa.
- Nekajkrat na dan.
- Nekajkrat na teden.
- Manj pogosto.

6. Kako pomembni sta ti varnost in zaščita na spletnih omrežjih?

- Zelo pomembni.
- Pomembni.
- Vseeno mi je.
- Nepomembni.

7. Katere podatke o sebi si že kdaj objavil/a na spletnih omrežjih?

Možnih je več odgovorov

- Svojo sliko.
- Svoje interese (katere filme imam rad/a, kateri šport gledam ...).
- Pravi rojstni datum.
- Mesto, v katerem živim.
- Ulico, v kateri živim.
- Svoj E-naslov.
- Svojo telefonsko številko.

8. Ali si ob registraciji na Facebook prebral/a splošne pogoje uporabe?

- Da.
- Ne.
- Ne uporabljam Facebooka.

9. Kako sklepaš prijateljstva na Facebooku

- Po navadi dodam samo tiste, ki jih poznam.
- Večinoma dodajam vse, ki hočejo biti moji prijatelji.
- Večinoma dodam ljudi, ki jih poznajo moji prijatelji.
- Ne uporabljam Facebooka.

10. Koliko prijateljev imaš na Facebooku?

- 1-200 prijateljev.
- 201-400 prijateljev.
- Več kot 400 prijateljev.
- Ne uporabljam Facebooka.

11. V kakšnem odnosu si s tvojimi starši/skrbniki na Facebooku?

- Dodal/a sem jih kot prijatelje.
- Dodal/a sem jih kot prijatelje, vendar ne morejo videti vsega, kar objavim.
- Blokiral/a sem dostop.
- S starši/skrbniki na Facebooku ne komuniciram in oni ne komunicirajo z mano.
- Nimam jih kot prijatelje, nisem jim blokiral dostopa, včasih komuniciramo.
- Moji starši/ skrbniki ne uporabljajo Facebooka.
- Ne uporabljam Facebooka.

12. Kako se tvoji starši/skrbniki vključujejo v tvoje aktivnosti na spletnih omrežjih?

- Pustijo mi popolno svobodo.
- Redno preverjajo moj profil in objave.
- Tu in tam preverjajo moj profil in objave.
- Pogledajo samo slike, ki se jim prikažejo na "news feedu".

13. Ali meniš, da je na spletu varno objavljati svoje fotografije in podatke

- Da.
- Ne.
- Ne vem.

14. Ali meniš, da lahko tvoje objave vplivajo na tvojo poklicno kariero?

- Da.
- Ne.
- Ne vem.

15. Kdo misliš, da bi moral biti odgovoren za to, da ti predstavi splošne nevarnosti na spletnih omrežjih?

- Šola.
- Starši/skrbniki.
- Jaz sam.
- Nevarnosti na omrežjih me ne zanimajo.

16. Ali misliš, da lahko spletna omrežja tvoje podatke posredujejo različnim podjetjem in institucijam za marketinške ali druge namene?

- Da, lahko in me to ne moti.
- Da, lahko in me to zelo moti.
- Ne, ne morejo.

17. Na koga bi se NAJPREJ obrnil/a, če bi bil nadlegovan na spletnem omrežju?

- Na prijatelje.
- Na starše/skrbnike.
- Na socialnega delavca.
- Na organe pregona (policija, sodišče).
- Na informacijskega pooblaščenca.
- Zadržal/a bi zase.

18. Kakšne nastavitve zasebnosti uporabljaš na Facebooku?

- Zasebno.
- Delno zasebno.
- Javno.
- Ne uporabljam Facebooka.

19. Kako pogosto si spreminjaš nastavitve zasebnosti na spletnih omrežjih?

- Vsak teden.
- Vsak mesec.
- Redko.
- Samo, ko sem si prvič ustvaril/a profil.
- Nikoli.

20. Ali te skrbi za tvoj ugled na spletnih omrežjih?

- Da.
- Malo.
- Ne.

21. Ali si na spletnih omrežjih že poskušal/a kaj izbrisati?

Možnih je več odgovorov

- Da, svojo objavo.
- Da, nesramne komentarje pod svojo sliko.
- Da, svojo sliko.
- Da, svoj profil.
- Ne.

22. Ali si že koga blokiral/a na spletnih omrežjih?

Možnih je več odgovorov

- Da, nekoga, ki je bil do mene nesramen.
- Da, nekoga, ki mi je pogosto pisal in ga nisem poznal/a.
- Da, ker ga nisem želel/a sprejeti kot prijatelja.
- Da, starše/skrbnike.
- Da, prijatelja za šalo in le začasno.
- Ne.

23. Ali si kdaj prejel kakšen komentar ali sporočilo na spletnih omrežjih, ki te je prestrašilo?

- Da, vendar redko.
- Da, večkrat.
- Ne, nikoli.

24. Ali si kdaj prejel/a kakšno reklamo preko spletnih omrežij, ki se ti je zdela neprimerna za tvojo starost?

- Da, občasno.
- Da, pogosto.
- Ne, nikoli.

25. Na spletnih omrežjih sem že doživel/a:

Možnih je več odgovorov

- Da mi je kdo od vrstnikov grozil.
- Da me je kdo predstavljal v slabi luči (predelane ali nezaželenne fotografije ali laži o meni ipd.).
- Da je kdo izdal kakšno zaupno informacijo o meni z namenom, da bi mi škodil ali me osramotil.
- Da se je kdo izdajal z mojim imenom (vdrl na profil) in v mojem imenu žalil moje prijatelje.
- Nič od naštetega.